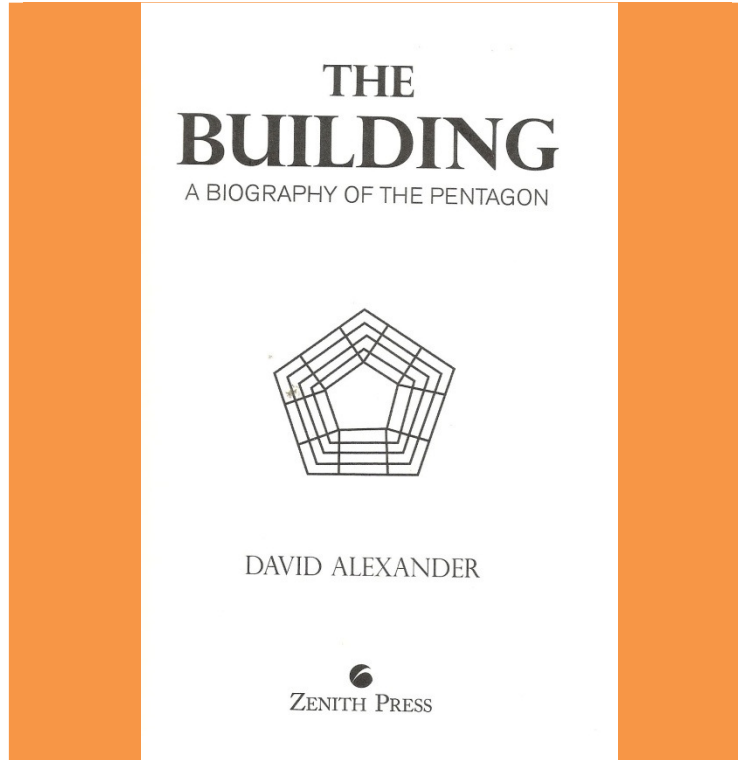

BİNA

PENTAGON'UN BİYOGRAFİSİ

ÖNSÖZ

Bu kitabın yazımıyla ilgili araştırmalarımı yaparken cevabını aradığım temel sorulardan biri şuydu: “Bina”nın temelini atıldığı 11 Eylül 1941 tarihinden bu yana ABD’nin karıştığı, 2. Dünya Savaşı, Soğuk Savaş, Kore, Vietnam gibi sayısız bölgesel savaşlar, Irak Savaşı, barışı sağlama amaçlı bir yığın “polisiye operasyonlar”ın hikâyesi ile Pentagon’un hikâyesi nasıl birbirinden ayrıştırılacak? Pentagon’un tarihi, ABD silahlı kuvvetlerinin tarihinden, Başkanlığın, Kongrenin ve Savunma Bakanlığının tarihlerinden ayrı düşünülebilir mi? Bunun kısa cevabı “Hayır”dır. ABD tarihinden bağımsız bir Pentagon hikâyesi her ne kadar kendi içinde ilginç olsa da, böyle bir çalışma, inşaat plânlamasından, istatistikî bilgilerden ve teşkilâtın işleyiş mekanizmalarından bahseden bir belgeden ibaret olurdu. Oysa “Bina”nın biyografisini kaleme almaktaki amacım Pentagon’un vizyonunu ve vücuda getiriliş nedenlerini ortaya koymaktı.

Pentagon dünyanın en geniş devlet bürokrasisini bünyesinde barındıran dev bir bina olmaktan ibaret değildir. Adını andığımızda, Amerika’nın silâh gücünü, Savunma Bakanlığını, bütçeleri, Müşterek Kurmay Başkanlıklarını, ABD’nin müdahale ettiği çatışmaları, savaş karşıtlarının, pasifistlerin ve onların işbirlikçilerinin algıladığı şekliyle, başında saç yerine binlerce zehirli yılan bulunan, kendisine yan bakarı taşa dönüştüren iblis Medusa’yı çağrıştırmış olursunuz. Pentagon, daha inşaatı tamamlanmadan bile sadece bir bina olmanın ötesinde, bir güç ikonu haline gelmiş, içinde dünya tarihini en derinden etkileyen kararların alındığı bir sembol olup çıkmıştı Çatısı altında 24 bin sivil ve askerî personelin çalıştığı bu devasa yapı, Amerikan askerî ve siyasi gücünün cisimleşmiş hâlidir.

1.ve 2. Dünya Savaşları arasındaki dönemde, Savaş ve Donanma Bakanlıkları (ilki 1789’da, ikincisi 1798’de kurulmuş iki ayrı teşkilâttır) District of Columbia ve banliyölerindeki, kimilerine göre 17, kimilerine göre 21 ayrı binadan yönetilmekteydi ve bunları bir araya toplamak artık bir zaruret haline gelmişti. Pentagon’un yapımı, 16 ay gibi rekor bir sürede tamamlandı. Artık, dünya savaşının seferberlik plânlamalarından tedarik işlemlerine, Avrupa kıyılarına müttefik çıkartmasından Burma’nın balta girmemiş ormanlarındaki Japon mevzilerinin arkasına yol inşa etmeye kadar her şey, Potomac nehrinin batı yakasındaki bu Bina’dan yapılabilirdi. Dünyanın neresinde bir savaş varsa, Pentagon orada çarpışan Amerikan askerlerinin görünmez bir uzvu gibiydi.

Bu görkemli kurum, 2. Dünya Savaşının bitmesinden sonra önemini yitirmek bir yana, nükleer çekişmelerin yaşandığı süreçte değişimler geçirerek ehemmiyetini daha da arttırdı. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra ise ABD savunma ve güvenlik yapılanması büyük reformlara konu oldu. Bu dönemdeki önemli değişimlerden biri Savaş, Donanma ve sonradan oluşturulan Hava Kuvvetleri Bakanlıklarının yeni kurulan Savunma Bakanlığı çatısı altında birleştirilmesi oldu. Ayrıca, Kara, Hava ve Deniz kuvvetlerinin üst düzey generalleri ile kurmay başkanlarından oluşan bir heyet, Müşterek Kurmay Başkanlığı adı altında oluşturulan bir makama bağlandı ve bu heyetin başkanı Genel Kurmay Başkanı unvanıyla doğrudan Savunma Bakanına karşı sorumlu hâle getirildi.

Soğuk Savaş, Körfez Savaşı, Teröre Karşı Savaş süreçlerinde tartışmaların odağında olan Pentagon, bir yandan etkinliğini artırırken, 1980’lerde olduğu gibi bazen de bir dizi skandalın konusu oluyordu. Bütçe ve tedarik madrabazlıklarını içeren bu skandalların birinde çok üst düzey bir general hapse atıldı. Gerek hükümet kanadından, gerekse savunma sanayii şirketlerinden birçok yetkili daha

demir parmaklıkların ardına gönderilebilirdi ama yargıyla varılan uzlaşmalar ve aflarla paçayı kurtardılar. Pentagon'a halk arasında Puzzle Palace – Bilmeceler Sarayı denmesi boşuna değildi.

Teröre Karşı Savaş her ne kadar bazılarınca ikinci bir Soğuk Savaş dönemi olarak tanımlansa da bence bu ikinci bir *2.Dünya Savaşıdır*. Bu dönemde huzursuzluklarla boğuşan diğer uluslardan soyutlanmış, mutlu bir biçimde yaşamını sürdürmekte olan Amerika kendini bir anda bazı ülkelerin ve oluşumların nefret ve düşmanlıklarının hedefinde buluverdi. ABD, 2. Savaş öncesinde de, gücünü demokratik yasalardan alıyor olmakla, iktidarlarını güç kullanımına ve korkuya dayandıran emperyal Japonya'nın, Nazi Almanya'sının Faşist İtalya ve bunların müttefiklerinin baş düşmanı ve hedefi hâline gelmişti. Amerika'nın varlığı, bu ülkeleri yöneten tiranlar için bir tehditti. Bu gün de öyledir ancak sayılan ülkelerin yerini başka ulus devletlerden ziyade asimetrik savaş yöntemleri uygulayan amorf uluslararası örgütler almıştır.

Soğuk Savaş sanayileşmiş iki dev ulusun kendi rejimlerini dünyaya egemen kılmak amacıyla giriştikleri, ağır çekilmiş bir savaşı. 2. Dünya Savaşı ise bir ölüm kalım güreşi... Küresel terörizmin nasıl bir metafor ile tanımlanabileceğini okuyucuya bırakacağım ama söz metaforlardan açılmışken, kimilerince nefret edilen, kimileri tarafından korkuyla karışık bir saygı gören, hakkında yapılan tartışmalara karşın demokrasinin güçlü bir kalesi olan Pentagon'u, üç körün dokunarak tarif etmeye çalıştığı bir file benzettiğimi söylemeden geçemeyeceğim. Dokunulan hangi uzuv ise tarif ona göre belirlenir. Bu kitabın amacı, kuyruğu ile, hortumu ve dişleri ile, bacakları, bedeni ve kulakları ile bu dev yaratığın bütünü üzerine ışık tutmaktır.

KİTAP 1 / BÖLÜM 1

DEĞİŞİM RÜZGÂRLARI

İki Savaş Arası Dönemde Amerikan Ordu Teşkilâtı

Amerika’da sembol olmuş mimari yapıtların birçoğunun, akla gelebilecek en berbat araziler üzerinde yükselmiş olması ilginç bir tenakuzdur. Gerek District of Columbia (D.C) yerleşiminin, gerekse Pentagon’un üzerine konuşlandığı arazi, bir zamanlar iğrenç kokulu bir bataklıkta. Bölgenin, Amerikan devlet yönetiminin merkezi olarak seçilmesinin nedeni, buraların tarım arazisi olarak hiçbir işe yaramayıdır. D.C, Londra, Paris, Roma veya Moskova gibi şehirlerin “başkent”lik kavramı ile özdeşleşmesine benzer çağrışımlar yapmaz. Gariptir ama D.C Amerikan siyasi geleneğini temsil eden mabetleştirilmiş yapılarıyla diğer başkentlerden farklı bir biçimde, Vatikan, Mekke gibi dinî merkezlerinkine benzer ulvi kavramları çağrıştırır. Ziyaretçilerini huşu içinde bırakmak amacıyla plânlanmıştır adeta. Şehirde, bu duyguları tırmalayan tek unsur, dünyanın en büyük kamu yapısı olan Pentagon’dur.

Pentagon başlangıçta sadece bir askeri karargâh olarak düşünülmüştü. Oysa Başkan F.D. Roosevelt sarsıcı bir değişim yaratmanın peşindeydi ve bu yaklaşımıyla projenin başına tam bir gelenekselcilik düşmanı olan George Marshall’ı getirdi. Five Points (Beş Uç) adıyla anılan bataklık bir bölgede balçığa çakılan binlerce beton kazık Pentagon’un köklerini oluşturur. Ünlü şehir plânlamacısı ve Washington Güzel Sanatlar Komisyonu Başkanı David Clarke, Arlington’dan Beyaz Saraya kadar olan manzarayı kapatacağı gerekçesiyle dev binaya şiddetle karşı çıkıyordu. Ne var ki karşısında eski hasmı ve güçlü istihkâm generali mimar B. Sommervell, söz konusu beşgen biçimindeki yapının gerçekleştirilmesinden yanaydı. Basitçe, “Savaş Bakanlığı” ismini alması düşünülen binanın adı sonradan, gerek konuşlandığı arazinin adından, gerekse beş kenarlı olmasından dolayı kendiliğinden “Pentagon”a dönüştü. Yapımına taraftar olanlar ile karşı olanlar arasında gerçekleşen şiddetli karakter çatışmaları sonrasında, Roosevelt’in de ağırlığını yapımından yana koymasıyla “Bina” hayata geçmeye başladı.

İki savaş arasındaki dönemde yapımına başlanan yıldız benzeri bu beş kenarlı yapı için yakındaki Potomac nehrinden 30 milyon ton kum çekildi, 700 milyon ton çimento kullanıldı. ABD Savaş Bakanlığının sivil ve askeri personeli için bir ofis kompleksi olarak projelendirilen bina, orta İtalya’daki bazı dağların zirvesinde rastlanan ve ok, mızrak gibi zamanın ilkel silâhlarıyla nasıl ele geçirilebildiğine akıl sır ermeyen bir kaleye dönüştü. Eski Savaş Bakanlığı binası, Amerikan askeri gücünü temsil etmekten çok uzaktı. 19. yüzyılın görece sınırlı savaşlarını, ticareti, refahı, barışı ve doruğa ulaşmış Altın Çağ’ı (Belle Epoque) çağrıştırmaktaydı. Pentagon ise, ilerleyen zaman içinde “Endüstriyelmiş Savaş” olarak adlandırılacak olan modern savaş uygulamalarını sembolize ediyordu. Baştan aşağıya betondan yapılmış bu dev yapı adeta, 20. yüzyılda Amerika’nın nasıl bir askeri heyulâya dönüşeceğini habercisiydi.

Bu dönüşümü belirginleştiren olay 2. Dünya Savaşıdır. Kıyamet benzeri bu savaşın tohumları ise, 1. Dünya Savaşından yenik çıkan Almanya’nın 11 Kasım 1918’de teslim olması üzerine, Fransa’nın Versailles (Versay) kentindeki tren istasyonunda park etmiş bir vagona imzalanan barış anlaşması

sırasında atılıyordu. Bu anlaşma, Almanya'yı bir daha kimsenin başına belâ olamayacak şekilde ezmeye dönük bir intikam anlaşmasıydı. Bu yönüyle belki başarılı oldu ama getirdiği son derece katı kurallar Avrupa kıtasının normale dönüşümünü büyük ölçüde kısıtlıyordu. Savaşın başlamasından önceki yaklaşık 60 yıl boyunca geliştirilen askeri teknolojinin boyutları ve yaratacağı sonuçları, savaşan tarafların hiçbiri öngörememişti. Makineli tüfek, uçak ve tank, anahtar öneme sahip unsurlardı ki bunlara, öldürmeyi sanayileşmiş bir eylem haline getiren kimyasal silahları da eklemek gerekir.

1914-1918 arasındaki harp döneminde ortaya çıkan bu savaş tarzı, mütareke sonrası dönemde olacakların giriş taksiminden ibaretti. Avrupa'da isyanlar, iç savaşlar, suikastlar ile adeta bir anarşi süreci başlamış, ABD derin bir ekonomik bunalıma, Rusya, Almanya ve İtalya ise dikta rejimlerinin pençesine düşmüştü. Her türlü ahlâki değerini yitiren batı dünyası sanki barbarlık dönemlerine geri dönüyordu. 1. Dünya Savaşı, eskinin emperyal güçlerini tahminlerin çok ötesinde zayıflatmış, sömürgeler ise bu zayıflıktan yararlanarak eski efendilerine baş kaldırmaya başlamışlardı. Avrupa'nın aksine ABD, kendini fiziki yıkımdan kurtarabildi ise de eski dünyada meydana gelen depremin şok dalgalarından kurtulamamıştı. Savaştan sonra geniş çaplı bir silâhsızlanma programı yürürlüğe kondu. Bu çerçevede Başkan Woodrow Wilson'da, ABD savunma harcamalarını radikal biçimde azaltan yasalara imza attı. Bu arada da, içinde ülkesinin kilit rol oynayacağı Milletler Cemiyetinin kurulması için girişimlere başladı. Ne var ki, ülkedeki soyutlanma (Isolationism) eğilimlerini öngörememişti. Artık başka ulusların problemlerine bulaşmayıp bunlardan soyutlanma düşüncesi Wilson'un girişimlerini boşa çıkardı.

Almanya'yı yeniden ayağa kaldırmak için ABD ve Britanya tarafından sağlanan muazzam krediler bu ülkelerde işsizliğe, ticaret ve bütçe açıklarına, uluslararası finansal sorunlara yol açtı. Büyük Bunalım, Amerikan yaşam tarzının ortasına dev bir göktaş gibi düşmüş, her kesimi etkilemeye başlamıştı. 1. Dünya Savaşı sırasında generallerin vatana ihanet ettiği düşüncesi, Almanya'da Nazizim yükselmesini pompalıyor, Faşizm Mussolini eliyle İtalya'yı tepeden turnağa değiştiriyor, İspanya'daki iç savaş ülkeyi kasıp kavuruyordu. Japon militarizmi ise Doğu Asya ülkelerini imparatorluğa bağlamanın peşindeydi. Genel algılama öyle olmasa bile Temmuz 1937'de Japonya'nın Çin'e saldırması, 2. Dünya Savaşı'nı başlatan sebeptir. Savaş yorgunu Britanya ve Fransa sorunları müzakere yoluyla, zamana yayarak çözmeyi tercih ediyordu.

F.D. Roosevelt, ülkesinin ekonomik bunalımla boğuştuğu, diğer ulusların tarafı olduğu sorunlardan uzak durmayı yeğlediği bir dönemde başkanlığa seçildi. Yakın bir gelecekte, eskisinden çok daha güçlü bir düşmanla savaşma ihtimalini göz ardı etmeyen Roosevelt, bir yandan da ekonomik canlanmayı ateşleyebileceği düşüncesiyle ABD donanmasını yenileme kararını onayladı.

1940 yılında ABD'nin olası bir savaşın dışında kalamayacağı anlaşılmıştı. Yapılacak ilk işlerden biri, muhtemelen bir çok cephede birden savaşmak zorunda kalacak olan Amerikan silâhlı kuvvetler teşkilâtını, Savaş Bakanlığı bünyesinde yeni bir karargâhta birleştirmek olmalıydı. Sivil ve askerî personelin hızla artan sayısı kadar, ABD'nin dünya üzerindeki misyonu da bunu gerektiriyordu.

ABD birinci harpten fazla burnu kanamadan çıkmıştı ama biraz da Wilson'un kendisini dünyayı kurtaracak Mesih gibi gören politikaları sonucunda, Avrupa'nın yeniden inşasıyla ilgili tüm sorunları kucağında bulmuştu. Buna rağmen savaşın çökerttiği bir dünyada ayakta kalabilen tek uluslararası ekonomik ve askerî gücü ve bu yönüyle Avrupa'nın tarihi hegemonyasına ve Britanya'nın açık denizlerdeki egemenliğine meydan okumaya başlamıştı. Savaşa, görkemli Britanya İmparatorluğunun küçük bir ortağı olarak giren ABD, savaş meydanlarındaki cesareti, uzmanlığı ve sanayi malları

üretimindeki olağanüstü verimliliği ile eski dünyanın hegemonlarını fena halde şaşırtarak öne çıkmayı başarmıştı.

Bu başarıya paralel biçimde Washington D.C'de büyüyor, gerek mimari anlamda, gerekse alt yapı yatırımlarıyla dünyanın önde gelen başkentlerinden biri olma kimliğine bürünüyordu. 1918'den başlayıp, ülkenin resmen 2. Dünya Savaşına müdahil olduğu 1942 yılına kadar devam eden 22 yıllık süreç boyunca ABD küresel bir askerî güç hâline gelmiş, ekonomi ve sanayi alanlarında büyük hamleler gerçekleştirerek kendini harbe hazır duruma getirmişti. 1920 ve 1930'lar boyunca hâkim siyasi eğilim soyutlanmacılık (Isolationism) olsa da toplumun daha ileri görüşlü katmanları savaşın kaçınılmaz olduğunu görüyordu.

Askerî reorganizasyon çalışmaları, iki savaş arası süreçte, dünya sorunlarına bulaşmamayı savunan kesimlerin yaygın ateşi altında dura kalka olsa da ilerledi. Ancak Amerikan ordusunun yönetim birimleri çok dağınık bir yapıdaydı. Kimi Rococo döneminin zerafetini yansıtan, kimi şehrin varoşlarındaki biçimsiz binalardan (aralarında kiralık bir garaj bile vardı) oluşan 20 civarındaki farklı yönetim birimini tek çatı altına toplamak şart olmuştu. Bu amaçla, henüz Pentagon meselesi gündemde bile değil iken, 1938 yılında projelendirilmiş yeni Savaş Bakanlığı binası, 1941 yılının Haziran ayında hizmete alındı. Merkezî ısıtma/soğutma, asansör, floresan ışıklandırma, gürültü önleyici akustik tavan kaplamaları gibi günün en gelişmiş ofis binası teknolojilerinin kullanıldığı bu modern yapı, çok önemli iki şahsiyet tarafından kıyasıya eleştiriliyordu. Bunlardan biri Plânlama ve Koordinasyon Komisyonu Başkanı (G. Clarke) idi ve binanın artan personel sayısını barındıramayacağını, henüz kullanıma girmeden devre dışı kalmaya mahkûm olduğunu söylüyordu. Ağırılığı daha fazla olan Savaş Bakanı H. Stimson ise binadan nefret ediyor, yıkılması gerektiğini savunuyordu. Stimson'un, o zamanın ölçülerine göre 9 milyon \$ gibi büyük bir paraya mal olan yeni Savaş Bakanlığı binasına duyduğu antipati Pentagon'un doğuşuna zemin hazırlayan nedenlerden biridir. Stimson, yaklaşan savaş nedeniyle artacak personel yüzünden ihtiyaca cevap vermeyeceğinden emin olduğu yeni Savaş Bakanlığı binasına taşınmayı reddetmiş, Pentagon'un, yani beşgenin ilk kenarı tamamlanır tamamlanmaz da, yeni binaya hiç uğramadan doğrudan buraya taşınmıştı. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı ise, birçok şartına şiddetle muhalefet ettiği Ulusal Güvenlik Yasasının, tüm silâhlı kuvvetlerin tek bir komuta makamı başkanlığı altında birleştirilmesini öngören maddelerinin yürürlüğe girdiği 2. Dünya Savaşının sonuna kadar Pentagon'a taşınmadı.

Aslında Pentagon, başını H. Stimson ile B. Sommervell'in çektiği bir Kara Kuvvetleri projesiydi. Deniz Kuvvetleri de zorlama olmasaydı Soğuk Savaş yıllarına kadar prestijli binasında kalmayı yeğlerdi. O bina 1970 yılında Nixon'un emriyle yıkılmış olup şimdilerde yerinde, içinde Vietnam savaş anıtının yer aldığı park bulunmaktadır.

BÖLÜM 2

KADERDE SAVAŞ VAR

Başkan Roosevelt, 1938 Eylülünde, Almanya'yı büyümesine almış olan Hitler'in büyük halk kitlelerine hitaben yaptığı konuşmayı radyosundan dinlerken canı çok sıkındı. Ülkeyi büyük bunalımın etkilerinden ekonomik ve sosyal anlamda kurtarmayı öngören "New Deal" (Yeni Düzen/Anlaşma) ismini verdiği plân, Kongrede Cumhuriyetçiler tarafında engellenmekte, bu partinin soyutlanma yanlısı yaklaşımları da ülke güvenliğini tehlikeye atmaktaydı. Hitler, Güney Çekoslovakya'da yaşayan Alman azınlığın üzerinden baskıların kalkmaması halinde, anavatanın burada yaşayan soydaşları kurtarmaya mecbur kalacağını bağıra çağıra söyleyerek dinleyenlerini galeyana getirmekteydi. Almancayı çok iyi bilen Roosevelt, Hitler'in sözlerindeki zehirli nüansları çözebiliyor, ülkesinin Avrupa'daki savaştan kaçamayacağını sezinliyordu.

"New Deal"e şiddetle karşı duran Cumhuriyetçilerin arkasında özel menfaat grupları vardı. Bunlar Avrupa'da yükselen dikta eğilimlerine karşın, ABD'nin tarafsızlığını sürdürmesini arzu ediyorlar, Atlantik'in her iki yakasındaki sermaye kartellerinin kârlı işbirliğine bir zarar gelmesini istemiyorlardı.

İngiliz Başbakanı N. Chamberlaine'in "onurlu bir barış" diye pazarlamaya çalıştığı Almanları yatıştırmaya yönelik Münih Anlaşmasına rağmen bu işin çatışmaya gittiğini öngören Roosevelt ülkesinin savaş hazırlıklarını hızlandırması gerektiğini biliyordu. Ne var ki önünde 1920 yılında yürürlüğe giren ve askerî malzeme üretimini ciddi biçimde kısıtlayan yasalar büyük bir engel olarak durmaktaydı. Başkan savunma bütçesinin artırılmasını istedikçe, soyutlanmacıların ve Faşist rejimlerle ticari bağları olduğu bilinen bir kısım medyanın (William R. Hearst kontrolündekiler) "Savaş Çığırkanı" olduğu yönündeki suçlamalarına maruz kalıyordu. Bu arada, savaş ilân etme yetkisinin kongrenin elinden alınarak, referandum yoluyla halkın yetkisine verilmesini öngören bir yasa teklifi verildi ama az bir farkla Kongreden geçirilemedi (208 Ret, 188 Kabul). Bu ortamda Roosevelt silâhlanma faaliyetlerini ortalıkta fazla toz kaldırmadan, bölük pörçük de olsa yürütmeye çalışıyordu. Bu çabalardan biri de Pentagon'u hayata geçirme çabasıydı.

Amerikan ordu teşkilâtının yerleşmesi için yeni yaptırılan modern Savaş Bakanlığı binasının bitimine bu kadar yaklaşmışken Pentagon'un dile getirilmesi bile düşünülemezdi. Ne var ki Başkanın, Dışişleri, Donanma ve Savaş Bakanlıklarının çalışmalarını birbirlerine senkronize biçimde yapmalarını istemesi ve diğer bazı girişimlerinin yarattığı zincirleme etkiler projenin önünü açtı. Başkan bu yolda yapılan çalışmaların gizlilik içinde yürütülmesini arzu ediyordu aksi halde, yapılanlar, savaş hazırlıkları olduğu gerekçesiyle muhalefet tarafından istismar edilebilirdi. İşin ucu da bir meclis soruşturmasına, hatta söylentileri ayyuka çıkmış olan bir darbeye kadar dahi gidebilirdi.

Roosevelt'in Kongrenin 76. Dönem faaliyetlerini açılışında sunduğu program yoğun eleştiri aldı. Muhalifler, programın dikta yönetimine davetiye çıkardığı iddiasıyla organize kampanyalar düzenleyerek büyük gürültü çıkardılar. Beyaz Saray çok hırpalanmasına rağmen bu arada bazı önemli yasalar çıkarabildi. Bunlarda biri, tekelci uygulamaların soruşturulmasıyla ilgiliydi. Roosevelt bu yasayı, ülkenin % 30'u işsiz ve zar zor geçinebilir durumdayken, sermaye ve üretim gücünün birkaç zengin elinde toplanmış olmasına duyduğu tepki nedeniyle çıkarmıştı.

Başkan, şansı pek az gözükmekle birlikte, 1938 yılının Kasım ayında yapılacak seçimler için yoğun bir kampanya sürecindeyken, Avrupa'da, başta Chamberlain yönetimindeki İngiltere olmak üzere Hitler'e

karşı teslimiyetçi politikalar sürdürülmekteydi. Tek kurşun atmadan Çekoslovakya'yı yutan Hitler, daha fazlasını istiyordu. İngiliz ve Fransızların korkakça tutumları, endüstriyel bir dünya savaşına giden yolun taşlarını döşemekteydi.

Bu arada Roosevelt, hiç beklenmedik şekilde seçimleri kazanmış, halktan aldığı güç ve güvenle çok daha iddialı bir biçimde savaş hazırlıklarına girişmişti. Hedefini şu tek cümle özetliyordu: “ Mesaimi, çok önem verdiğim iki husus üzerine yoğunlaştırdım. Bunlardan biri ulusal güvenlik ve bu çerçevede seri uçak üretimi, ikincisi ise rakipler tarafından durmadan çarpıtılan gerçekler konusunda halkı daha iyi aydınlatmak için sağlam bir iletişim sistemi kurmak”.

Almanya, bir süreden beri silâhsızlanmayı öngören Versay Anlaşmasını tamamen göz ardı ederek Ruhr bölgesini tam bir savaş makineleri üretim vadisi haline getirmişti. Ünlü Krupps tesisleri ve yakın bir gelecekte Avrupa'yı kasıp kavuracak olan Panzer'ler, Stuka avcı uçakları, Heinkel ağır bombardıman uçakları hep burada üretilmekteydi.

1938 yılının Mart ayında Hitler'in tankları Prag sokaklarında dehşet saçarken, Roosevelt ve Savaş Bakanı Stimson, ABD'nin savunma yapısını, gerek personel ve gerekse tahsisat yönünden güçlendirmek çabasıydı ama bunu hâlâ açıktan açığa yapamıyordu çünkü halk henüz Avrupa ve/veya Japonya cephelerinde bir savaşa girme ihtimali bulunduğu konusunda ikna olmuş değildi.

BÖLÜM 3

PARAMPARÇA BİR BARIŞ

1 Eylül 1939 günü sabaha doğru Beyaz Saray santralının zilleri ısrarla çalmaya başlar, arayan ABD'nin Fransa Büyükelçisidir. Santral memuruna Başkanla görüşmek istediğini söyler. Mevkidaşları Hitler, Churchill ve Stalin gibi uykusuzluktan muzdarip Roosevelt'i rahatsız etmek istemeyen memur, telefonu başkanın özel sekreteri (ve metresi) olan “Missy” lâkaplı M. Lettand'a bağlar, o da ahizeyi fazla uzağında olmayan başkana uzatır. Büyükelçi, Nazi Almanya'sının sabaha karşı Polonya'yı işgal etmeye başladığını bildirir. Başkan, “Nihayet başladı. Tanrı yardımcımız olsun” der. İngiltere ve Fransa ise araya Mussolini'yi koyarak Hitler'i Polonya'dan çıkmaya ikna etme çabasıdadır. Her iki ülke de kendisini Hitler'le savaşmak için yeteri kadar hazır hissetmemekte, neresinden bakılırsa bakılsın, kaçınılması mümkün olmayan bir savaşı olabildiğince ertelemeye çalışmaktadır.

Nazi kurmaylarının “Blitzkrieg” yani “Yıldırım Savaşı” diye adlandırdıkları çok hızlı manevra yeteneği olan zırhlı birlikler ve hava üstünlüğüne dayanan yeni askerî taktik, doktrin ve teknolojileri sayesinde Almanlar şaşırtıcı bir süratle işgallerini zafere dönüştürmüşlerdi. Bu stratejik hız ve taktik çeviklik karşısında Amerika ve müttefiklerinin askerî anlamdaki eksiklikleri iyice belirgin hâle gelmişti. Karşı karşıya bulunulan tehdit, hızlı değişimleri ve topyekûn bir yeniden yapılanmayı gerektiriyordu.

O günlerde ABD ordusunun komuta kademelerinde 1. Dünya Savaşı deneyimini yaşamış askerler bulunmaktaydı. 1. Savaşın muharebe anlayışı, büyük ölçüde hareketsiz savunma hatları ve göğüs göğse piyade çarpışmalarına dayanmaktaydı. (her ne kadar bu savaşta hava güçleri ve zırhlı birliklerin kullanımı yavaş yavaş başlamış olsa da henüz yaygınlaşmamıştı). Eski nesil komutanlar, mekanize birliklerin önem kazandığı bu yeni savaş yöntemini daha tam anlamıyla kavrayamamıştı. Tıpkı Amerika ve müttefiklerinin stratejik zayıflıklarının henüz anlaşılammış olması gibi. Ancak Savaş Bakanlığının tam bir ihmalkârlık içinde olduğu da söylenemezdi. Bakanlık 1937 yılında asker sayısını zaman içinde 4

milyonluk bir büyüklüğe ulaştırarak olan plâni yürürlüğe koymuştu. Ne var ki bu sayının tamamına yakınının piyade birliklerinden oluşması öngörülmüş, zırhlı birlik olarak sadece tek bir tümen oluşturulması plânlanmıştı. Almanya ve Japonya ile olası bir savaş durumunda, Amerikan ve İngiliz donanmalarının nasıl bir işbirliği ve koordinasyon içinde çalışacakları konusunda da taraflar görüşmeye başlamışlardı.

1 Eylül 1939 günü olanlar, tıpkı Pearl Harbor ve 11 Eylül olaylarında olduğu gibi ülkenin silkelenip hızlı bir biçimde yeniden yapılanma sürecine girmesine yol açtı. Bu dönemde başkanın yeni yasalara, paraya ve hepsinden önemlisi milli savunma konularında sağlam bir yardımcıya ihtiyacı vardı. Roosevelt bu kişinin George Marshall olduğuna inandı ve 37 yaşındaki genç generalı Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanlığına atadı. Alman siyasi ve askerî teşkilâtını nasıl Hitler ve genç ekibi ele geçirdiyse, Roosevelt de böylesi bir taze kana gereksinim duyuyordu. İş bitirici kişiliğiyle Marshall, Roosevelt'in el altından yürütmek zorunda olduğu savaş hazırlıkları sırasında rüştünü ispat etme olanağını buldu. Kongrenin savaş karşıtı pasifist kanadından gizleyerek ciddi miktarda parayı savunma amaçları doğrultusunda kullanmış, İngiltere ve Fransa'ya mühimmat satmış, burada gelen parayı aklamış, benzeri operasyonlarla kongrenin esirgediği fonları Savunma Bakanlığı bütçesine kazandırmıştı. Eylemleri bir bakıma, 1980'lerde yaşanacak olan İran-Kontra skandalının habercisiydi. Gerçi Marshall'ın yaptıkları düşman bir rejime silâh satıp onun parasıyla Güney Amerika'da yandaş bir iktidar yaratmak için gerillaları beslemeye benzemektedir. Amaç, anavatanın ve müttefiklerinin bir dünya savaşı öncesinde savunma bütçesine katkı yapmaya çalışmak gibi çok daha kutsal olsa da, yapılan iş görkemli bir madrabazlıktan başka bir şey değildir.

Marshall bu makama geldiğinde ABD ordusu 200 bine yakın personelden oluşuyordu. Onun zamanındaki çabalar 4 yıl içinde bu sayıyı, iyi eğitilmiş ve donatılmış 8 milyon 300 bin kişiye çıkardı. Bu başarıların bir neticesidir ki Churchill kendisine “Zaferin Organizatörü” lâkabını takmıştır. Marshall'ın ismi her ne kadar, Pentagon'un tarihiyle, savaş sonrası tarumar olmuş Avrupa'nın kalkındırılmasıyla ve Başkan Truman'ın dönemindeki devlet adamlığıyla özdeşleşmiş olsa da bu dönemde Savaş Bakanlığı bünyesinde onurlandırılması gereken başka isimler de vardı.

BÖLÜM 4

THE BLOOD-DIMMED TIDE¹ – KANLI DALGALAR

1941 baharında Roosevelt 3. başkanlık dönemini sürdürmekteydi. Tarihte hiçbir Başkan üst üste üç kez seçilme başarısını gösterememişti. Bu başarıya rağmen başkanın başı hâlâ, menfaat odaklarının güdümündeki soyutlanma yanlısı Kongre ile dertteydi. Sunduğu savunma bütçesini yine tırpanlamışlardı. Almanya, yuttuğu Polonya'yı sindirmekle meşgulken, Avrupa'da aldaticı bir sükunet hâkimdi. Ortam, muhaliflerin Roosevelt'i savaş çığırtkanı olmakla suçlaması için çok uygundu ta ki Alman Panzerleri, “aşılmaz” denilen Maginot Hattını tarumar edip Fransa'ya saldırıncaya kadar. Almanlar, 14 Haziran 1940 tarihinde Paris'i ele geçirdi, Londra'ya hava saldırıları başladı. Amaç İngiliz mevzilerini iyice yumuşattıktan sonra, sonbahar aylarında Manş'ı geçerek İngiltere'yi işgal etmekte. İngilizler bunun farkındaydı çünkü Almanların “Enigma” diye adlandırdıkları şifreleme cihazından çıkan mesajları çözmüşler ve Hitler'in bütün savaş plânlarını öğrenmişlerdi. Başbakanlığa yeni seçilen

---

¹ W.B. Yeats'ın, dünyanın sonun anlatan şiirine atıfta bulunuluyor. Şiir, masum insanları yutan kanlı dalgalar benzetmesiyle savaş ve katliamları konu alır.

Churchill'in hava kuvvetleri "Battle of Britain" diye adlandırılan destansı hava çatışmaları sonucunda Luftwaffe'yi (Alman Hava Kuvvetleri) püskürtmeyi başardı.

Gelişen kitlesel iletişim olanakları sayesinde tüm dünya Avrupa'da yaşanan dehşeti anında öğrenebiliyordu. Bu da Amerika'nın en katı savaş karşıtı kesimlerini dahi geri adım atmaya zorladı. 1940 Temmuz ayında Kongre, önceki aylarda almış olduğu bütçe kısıtlama kararını geri çekti. Artık herkes, er veya geç ABD'nin savaşa gireceği gerçeğini kabullenmişti.

▣

"Bina" kararlı bir kudretin ve ulusal gücün sembolü olmalı, tipik bir Amerikan özelliği olan dürüst ve yalın bir duruş sergilemeliydi. Ayrıca, muktedir bir devletin siyaset ve savaş çarklarını döndürebilecek güce sahip bir yönetim mabedi olma özelliğini de yansıtabilirdi. "Bina" teknolojik ilerlemelerin pürüzsüz ve etkin bir biçimde kullanılabilirdi şeklinde tasarlanmalıydı. Gerekli mi değil mi tartışmalarının yanı sıra, yapı estetiği açısından da bazılarına mide spazmı geçirtse de "Bina" yapılmalıydı... Ve sahneye Breken Sommervell çıktı.

Albay Smmervell ordunun inşaat bölümünün şefiydi ve üstlenmek üzere olduğu Pentagon projesinden önceki son işi New York'daki La Guardia havaalanı inşaatı olmuştu ki kıyaslandığında bu iş Pentagon işinin yanında cüce kalırdı. Kara kuvvetlerinin yeni Kurmay Başkanı G. Marshall, yaklaşmakta olan harbin koordinasyonunu toplu bir merkezden yapmak amacındaydı ve bunun için de 470 bin m2 ofis alanı gerekliydi. Böylesi bir binanın gerekli otoparklarıyla birlikte maliyetinin 35 Milyon \$ civarında (bugünün milyarlarca dolarına tekabül eder) olacağını duyan Değerlendirme Komitesi üyeleri irkildiler. Bu projenin, askerî açıdan faydalı olacağını, kiradan kurtulmak gibi tasarruf yaratıcı yönlerinin bulunduğunu, inşaatın binlerce insana iş olanağı sağlayacağını savunan taraftarları da vardı, Başkan Roosevelt'in amcası ve Plânlama Komisyonu Başkanı olan önemli karşıtları da. Amca Roosevelt, binanın mimari açıdan bir felâket olduğunu ve çevreyi görüntü estetiği açısından mahvedeceğini düşünüyordu. Uzun tartışmalardan sonra alt komite plâni kabul etti. 36 Milyon \$'lık ödeneğin 1941 savunma bütçesine konması için teklifin muhtelif bürokratik kademelerden geçtikten sonra Kongre'nin gündemine gelmesi gerekiyordu. Bu muazzam harcamaya gerçekten ihtiyaç var mıydı? Savaş bittikten sonra o heyulâ ne işe yarayacaktı? Sonuçta Başkan tartışmalara son noktayı koydu.

Bina başlangıçta Sommervell'in düşündüğü alanın güneyine "Cehennem Dibi" diye anılan berbat bir bataklığa yapılacak, proje başlangıçta öngörüldüğü gibi 40 bin kişinin değil, 20 bin kişinin çalışabileceği bir yer olarak tadil edilecekti. Tabii bu değişiklikler, çevresinde saldırgan, aceleci ve takım oyununa yatkın olmayan yönleri nedeniyle pek sevilmeyen Sommervell'in hiç hoşuna gitmedi. Ama o, yeteri kadar atik davranırsa bu problemi aşabileceğini düşünüyordu. Politikacılara hiç tahammülü yoktu, bu kadar eziyete girdikten sonra, kısa sürede yetersiz kalacak bir bina yapmanın ne anlamı olabilirdi ki? Ama temelleri büyük bir binaya uygun şekilde hızla atabilir, inşaatı kısa süre içinde yükseltmeyi becerbilirse, itirazlar başlasa bile artık geri dönülemez sürece girilmiş olurdu. Sommervell, Başkanın ve Kongrenin burnunun dibinde bildiğini okumaya kararlıydı.

Binanın temeli 11 Eylül 1941'de atıldı. İnşaat, birkaç ay sonra gerçekleşecek Pearl Harbor baskınından sonra daha da hızlanacaktı. Çevre düzenlemeleri, yaklaşım yolları ve otoparklar için büyük itirazlara konu olan istimlâkler yapıldı. Basının, yerinden yurdundan edilen çevre sakinlerinin eleştirileri altında

yükselen yapı artık “Yeni Savaş Bakanlığı Binası” olarak değil, “Sommervell’in Ahmak Binası” olarak anılır olmuştur

BÖLÜM 5

YAPI YÜKSELİYOR

1941 Haziranında Almanlar, Finlandiya’dan Karadeniz’e kadar uzanan yeni bir cephe açarak Rusya’ya saldırdılar. Bu arada Amerikalılar, Japonların ülke donanmasını ciddi bir biçimde sakatlamaya yönelik plânlar yapmakta olduklarından habersiz, hâlâ savaştan uzak durmanın mümkün olup olmadığını düşünmekteydiler. Neyse ki, şiddetli muhalefete rağmen askerliği mecburi hâle getiren yasa tek bir oy farkıyla (202’ye karşı 203), zar zor Kongre’den geçti. Bütçe kısıtlamaları nedeniyle her ne kadar yeterli stratejik malzeme stoku yapılamamış olsa da gerektiği anda ihtiyaç duyacağı insan gücünü temin etme imkânına kavuşan Savaş Bakanlığı biraz olsun rahatlamıştı.

Askerî alanda hâl böyle iken Amerika ekonomik ve sosyal alanda New Deal sayesinde büyük bunalımın etkilerinden kurtulmaya başlamıştı. Pentagon ise, ödenen yüksek maaşlar sayesinde bölgenin dört bir yanından akın eden kimi vasıflı kimi vasıfsız 13 bine yakın işçinin bilek gücü ile hızla yükselmekteydi. Henüz işin başındaki bu işçi sayısı, ileride ulaşılacak sayının bir kesri bile değildi. Beş para etmez balçık bir arazinin üzerinde karınca sürüsü gibi oradan oraya koşuşturan işçiler, binanın beş ayrı kanadını ayrı ayrı inşa edecek şekilde beş farklı takım olarak organize edilmişlerdi. “Wedge=Takez” diye adlandırılan kanatların biri bitince, diğerlerindeki inşaat sürse bile personelin bir kısmı buraya taşınıp çalışmaya başlıyordu. İlk biten “Takez”, A Bölümü diye anıldı, 11 Eylül 2001 tarihindeki uçaklı terör saldırısına konu olan bölüm de burasıydı.

Bina güvenlik açısından neredeyse tamamen betondan yapıldığından başlangıç aşamasında marangozlar çok önemseniyordu çünkü kolonların, kirişlerin, duvarların kalıpları bu marangozların elinden çıkıyordu. Binada kullanılan 270 bin m³ betonun kumu ise hemen yakındaki Potomac nehrinden çekildi. Beton yakın bir şantiyede karılır, beton karma araçlarıyla Cuma akşamları dökülürdü. Bundan da amaçlanan, hafta sonu boyunca betonun kurummasını sağlamaktı. Sommervell ve ekibi beton dökme aşamasını çok yakından takip ettiler, çok uzun yıllar dayanacak bir bina yapmaya kararlıydılar. Dev binayı balçığın içine sabitleyecek 50 binden fazla keson yapıldı, şahmerdanlar bunları araziye gömmek için 7 gün 24 saat durmadan çalıştı.

Tedarik, lojistik, depolama gibi çetrefil faaliyetlerin de koordineli bir biçimde, hiç ara vermeden sürdürülmesiyle 28 Nisan 1942 tarihinde, yani temel atımından sadece 8 ay sonra D bölümü tamamlandı. Sabah saat 8.30’da işçilere takımları toplayıp binayı terk etmeleri emri verilir verilmez, şafaktan beri kapıda bekleyen Savunma Bakanlığı personeli yeni ofislerine taşınmaya başladı. Amerika’nın büyüyen askerî gücüne yaraşan dev karargâh böylece işlevsellik kazanıyor, “Sommervell’in Ahmak Binası” yeni bir devrin başlangıcını haber veriyordu

▣

Başlangıçta 35 Milyon \$ olarak tahmin edilen projenin maliyeti, iki tamamlayıcı unsurun da eklenmesiyle bir anda öngörülenin iki mislini aşır 85 Milyon \$’a ulaşmıştı. Bu unsurlardan biri çevre düzenlemesi, diğeri Amerika’nın doğu sahilinin de çehresini etkileyecek olan yaklaşım otoyolları, kavşak ve köprü inşaatlarıydı. Aylarca inşaat patirtisinin sıkıntılarını, ardından Pearl Harbor saldırısının

acıını yaşayan Arlington sakinlerini, 1943 yılının ilk haftalarında bir başka sürpriz bekliyordu. Şimdi de çevre düzenlemeleri için binlerce dozer hafriyata girişmiş, tozu dumana katmaya başlamışlardı. Bu arada da sırf Pentagon'u mesken tutacakların manzarasını güzelleştirmek amacıyla (Savaş Bakanlığına göre çevreye güzellik katma amacıyla) 1926 yılında inşa edilen Hoover hava meydanı suyla doldurularak gölet hâline getiriliyordu. Bölge halkının Sommervell'e duyduğu sempati (!), Hitler'e duyulan sempatiyle eşdeğerdi. Yine de adamın hakkını teslim etmek gerekiyordu, zira çalışanı ve geleni gideni ile dünyanın en büyük kamu binasının yaratacağı trafik sorunlarıyla başa çıkmak için inşa edilen yol şebekesindeki yonca yapraklı kavşaklar, dünya üzerinde ilk kez Sommervell tarafından uygulanıyordu.

BÖLÜM 6

SAVAŞIN EŞİĞİNDE

İnşaat sürerken, en az bina kadar iddialı bir süreç daha yaşanmaktaydı: Amerikan ordusunun ve federal hükümetin yeniden yapılanması. Tabii bunu engellemeye çalışan siyasi muhalifler, entelektüel işbirlikçiler ve sermaye odakları da Kongrede fazla mesai yapmaktaydılar.

1. Dünya Savaşı sırasında Amerikan evlâtları ülke toprakları dışındaki en kötü deneyimleri yaşamışlardı. Bu acılar ve dönemin başkanı Wilson'un politikaları yüzünden "yansızlık" eğilimleri toplumun kanına işlemişti. Avrupa'da yeni bir savaşa girmenin tam bir delilik işareti olarak algılandığı bir döneme denk gelen Roosevelt'in halkı ikna etme konusunda işi zordu doğrusu.

Pentagon inşaatının başlamasından 3 ay gibi kısa bir süre sonra Japonların Pearl Harbor'a saldırmasıyla rüzgârlar birden tersine döndü. Kongrenin güvercinleri bir gecede şahinleşiverdi, pısrıklık örtüsünü üzerinden attı. Roosevelt ise, kalıbının adamı, gerçek bir lider gibi algılanır olmuştu. Böylece başkanın dış politikada eli güçlendi ve savaşa hazırlık anlamında ne istediye Kongre'nin onayını zorlanmadan almaya başladı. Onaylanan projelerden biri de ülkenin doğu kıyılarını batı kıyılarıyla buluşturacak olan 66 bin kilometrelik Ulusal Ulaşım ve Savunma Karayolları Şebekesiydi. Pasifik kıyılarında Japonya'dan, Atlantik kıyılarında Avrupa'dan gelen tehditler, olası bir savaş durumunda limanlara asker ve mühimmat sevkiyatını hızlandırmayı zorunlu kılıyordu. Sürpriz bir saldırının yaratacağı olumsuzlukları asgariye indirmek için de iyi bir yol şebekesine ihtiyaç vardı. Yollar, ağır askeri konvoyların şehir trafiğine takılmadan, çevre yolları yardımıyla geçebilecekleri şekilde plânlanmış, köprü, tünel ve kavşaklar da ona göre düşünülmüştü. Günümüzde, bu yolların kenarlarında o günlerden kalma tek tük askerî trafik işaretleri kalmamış olsa, yapılan işin, daha ziyade savunma amaçlı olduğu belki de tamamen unutulmuş olacaktı. 2. Dünya Savaşının ortaya çıkardığı tehditlere karşı koymak için yapılan bu yatırımları şimdi de terör saldırıları tehdit etmekte ve tesisler günümüzde 24 saat koruma altında tutulmaktadır.

Ulusal anlamda alt yapının yenilenmesi ve düzenlenmesi olgusunu tetikleyen birinci ana unsur savaş tehdidi ise ikincisi de yaşanan büyük ekonomik bunalımdır. Roosevelt'in New Deal inisiyatifi, milyonlarca işsizi devlet destekli projeler sayesinde iş gücü sahibi yapmış, sanayi üretiminde büyük artışlar meydana getirmiştir. Sanayinin, modern savaşların gerektirdiği silâh ve mühimmatın üretimine odaklı olarak gelişmesi, günün şartlarının doğal bir sonucudur. Bu bakışla, Pentagon'un da New Deal tarzı bir ekonomik yapılanmanın ürünü olduğu söylenebilir. Genel olarak bakıldığında ise inşaat

sektörünün New Deal'ın yıldızı olduğunu belirtmek gerekiyor. Estetikçilerin homurdanmaları bir yana bırakılırsa Pentagon, 1940'ların vizyonu ile gelecek çağların çizgilerini yansıtmaktaydı. Toplumun gözünde Pentagon, artık ülkenin kapısına dayanmış küresel bir endüstriyel savaşın simgesiydi.

Günümüzdeki “Müşterek Kurmay Başkanlığı” makamının bulunmadığı dönemlerde kara savaşları, askerî stratejistlerin temel ilgi odağıydı. Deniz savaşlarının önemi toptan inkâr edilmese de 1. Dünya savaşı sonrası yıllarda Kara Kuvvetlerinin tepesindeki komutanın, tüm askerlik hiyerarşisinin en tepesindeki şahıs olarak kabul görmesi yadırganmamalıdır. General G. Marshall'da Kara Kuvvetleri Komutanı kimliğiyle tüm ABD askerî teşkilatının baş plânlamacısı ve organizatörü idi. O güne kadar hiçbir komutan, ordunun personel sayısı olsun, eğitim ve doktrinlerin geliştirilip uygulamaya geçirilmesi alanlarında olsun, teçhizat ve kuvvetler arası koordinasyon anlamlarında olsun, Marshall kadar geniş yetkilerle donatılmamıştı. Komutan, bu yetkilerini kendine çok sıkı bir biçimde bağlı, küçük bir kurmay heyeti ile paylaşır ve uygular. Bu heyet tarafından alınan kararlar, 2. Dünya Savaşı sürecinde etkili ve belirleyici olduğu kadar onu takip eden Soğuk Savaş sürecinde de etkisini sürdürmüştür. Ne var ki, bugün elimizde bahsedilen karar süreçleriyle ilgili pek az yazılı tutanak bulunmaktadır çünkü işler, heyet mensupları arasında karşılıklı güven temeline dayalı olarak sözlü biçimde yürütülürdü. Buna rağmen Marshall, 6 yıllık komutanlık dönemi boyunca, gerek Başkan, gerek Kongre ve gerekse müttefik ülkelerin komutanlarıyla son derece uyumlu bir çalışmayı yürütebilmiş ve bir kere harekete geçirildikten önünde durulması mümkün olmayan bir savaş mekanizması yaratabilmiştir.

BÖLÜM 7

ÜLKE SAVAŞA GİRİYOR

Pentagon inşaatının resmi bitiş tarihi 15 Ocak 1943'dür ancak “Bina” epey öncesinden, şehrin değişik kesimlerine dağılmış birimleri çatısı altına toplamaya başlamıştı. Bunun istisnası Deniz Kuvvetleri idi. Onlar, Constitution Avenue'deki geleneksel çizgilere sahip şık binalarından çıkıp “Kara Kuvvetlerinin Yaptığı” binaya taşınma konusunda hiç acele etmiyorlardı. Üst rütbeli deniz subayları harbin sonuna dek Pentagon'dan uzak durmayı başardılar. Binanın büyüklüğü, günün medyasında olsun, ordunun kendi içinde olsun bazı şakalara da konu oluyordu. Örneğin, Deniz Kuvvetlerinin bazı birimlerinin yeni binaya taşınmasından önce personele aslı astarı olmayan bir genelge dağıtılmıştı. Genelge ile personel, binanın uçsuz bucaksız koridorlarında kaybolmamaları konusunda uyarılıyor, her ne kadar eğitilmiş arama ve kurtarma timleri olsa da bulunamamaları hâlinde savaş kaybı olarak kabul edilip kayıttan düşülecekleri bildiriliyordu. Bu sahte belgeyi kimin dağıttığı tüm araştırmalara rağmen bulunamadı Genelgeyi yazan her kimse, o da koridorlarda kaybolmuş olmalıydı.

Dünyadaki gelişmelere gelince, onun gülünecek bir yanı yoktu. Utanç günü diye adlandırılan Pearl Harbor baskınından hemen sonra Kongre mecburi askerlik süresini 1,5 yıla çıkardı. Hizmet, 18-45 yaş aralığındaki tüm sağlıklı erkekleri kapsar hâle getirildi. 65 yaşına kadar olanlara da, yedek olarak askerlik şubelerine kayıt yaptırmaya zorunlu oldu.

1942 yılının sonuna gelindiğinde silâhlı kuvvetlerin asker mevcudu 5,4 milyonu bulmuştu. 25 Haziran 1941 tarihli, renk, ırk, din ayrımcılığını men eden başkanlık emrine rağmen bu askerlerin arasındaki 700 bin civarındaki Afrika kökenli Amerikalı sadece destek hizmetlerinde çalışabiliyordu. Pentagon

inşaatında da Afrika kökenli işçiler çalışıyordu ve teorik olarak onlar da ayrımcılığa tâbi tutulmayacaklardı ama her nedense tuvaletleri bile beyazlarınkinden ayırıyordu. Bazı olumsuzluklara rağmen, acımasız ve canice yöntemlerle dünyaya egemen olmaya kararlı barbar bir düşmana karşı, muazzam bir insan gücü bir araya getirilebilmişti.

Pearl Harbor'a yapılan Japon hava saldırısından bir gün sonra ABD, mihver ülkelerine (Almanya, İtalya, Japonya) savaş ilân etti (8 Aralık 1941)

BÖLÜM 8

2. DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA AMERİKAN SAVAŞ AYGITI

Savaş ilânından sonra Amerikalıların günlük yaşamında bazı değişiklikler meydana geldi. Örneğin benzin karneye bağlandı, eski giysilerden, hurda metale kadar her şey geri kazanım işlemine konu oldu, iş yerlerinde kadınlar erkeklerin yerlerini almaya başladı, fabrikalar ticari üretimlerini geri plâna atıp uçak, tank, mühimmat üretmeye başladılar, savaş masraflarını karşılamak amacıyla halka Hazine Bonosu arz edildi, Kongre silâhlı kuvvetlerin ihtiyaçları için para musluklarını sonuna kadar açtı.

Pearl Harbor saldırısından sonra milyonlarca erkek askere çağrıldı, birçoğu da gönüllü olarak orduya katılmıştı. Ancak yeni savaş, 1. Dünya Savaşına hiç benzemeyecek, deyim yerindeyse endüstriyel bir savaş olacaktı. Böyle bir savaşta asker sayısının fazla bir önemi yoktu ama acemilerin çok iyi eğitilmeleri gerekiyordu. Almanlar, Amerikan askerinin savaş yeteneğinden yoksun olduğu fikrindeydiler. İngilizler de, “Yanki’ler gösterişli böbürlenmelerde bulunabilir ama iş gerçek bir savaşa dönüştüğünde ellerindeki bıçağı tereyağına bile saplayamazlar” diyerek bu fikre katılıyorlardı sanki.

Dünyanın en uzak köşelerine savaş ve yaşam malzemesi gönderecek lojistik yapıyı kurup işletmek bir başka büyük sorundu. Ancak, 2.Dünya Savaşı boyunca Pentagon’un sayısız faaliyetlerinin dökümünü yapmak bu kitabın amacını aşar. Burada savaşın hikâyesi değil, bizatihi Pentagon’un hikâyesi ile yetinilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda Pentagon’un gerek 2. Dünya Savaşı sırasında, gerek sonrasındaki Soğuk Savaş döneminde ve gerekse günümüzde oynadığı temel rol, ABD silâhlı kuvvetlerinin organizasyon merkezi olmasıdır. Bu öyle bir roldür ki, kapsamı sadece askerî doktrinlerin geliştirilmesinden ibaret olmayıp dünyanın hangi uzak köşesinde olursa olsun, Amerikan güçlerinin bulunduğu her yerde, gereken her anda çarkların düzgün biçimde döndürülmesi sorumluluğunu da içerir.

Pentagon’un bu role adanmışlığı, tarihinin hiçbir döneminde, müttefik kuvvetlerinin 1944 Haziranında Normandiya kıyılarına yaptığı çıkarma harekâtının öncesindeki ve sonrasındaki günlerde olduğu ölçüde belirginlik göstermemişti. Bu muazzam askerî operasyonun levazım ve lojistik yönünü yöneterek müttefik işgal güçlerinin tank savar silâhından tutun, ayakkabı bağına kadar her ihtiyacını karşılama plânlarını yapıp görülmemiş bir başarıyla uygulayan kişi, Pentagon’u inşa eden iş bitirici Sommervell’den başkası değildi. Sommervell’in bu başarısındaki en büyük etken ise, halim selim görünümlü ama bu konularda gerçek bir deha olan Tümgeneral L. Lutes’i yardımcılığına seçmiş olmasıydı.

Lutes, müttefik saldırılarından önce, Kuzey Afrika'dan, Pasifik'e, Avrupa'dan Hindistan'a tüm cepheleri dolaştı. Gittiği her yerde birlik komutanları ile saldırı hedefleri ile görevin gerektirdiği silâh, istihkâm ve yaşam ihtiyaçlarını konuştu, malzemelerin depolanacağı yerleri belirledi ve yol haritasını Sommervell'in onayına sundu. Sonrasında plân, Müttefik kuvvetler Yüksek Komutanı Dwight D. Eisenhower'ın önüne geldi ve kabul gördü. Eisenhower'ın meteoroloji raporlarına dayanarak Avrupa'ya çıkarmanın yapılacağı gün konusunda son dakikada bir değişiklik yapması herkes tarafından bilinen bir hikâyedir. Ancak, bir Pentagon kurmay subayı olan Lutes'in çıkarmanın başarısında ve zaferin kazanılmasında oynadığı kritik rol büyük ölçüde unutulmuştur. Beşgen binanın hemen yanı başındaki Arlington mezarlığında yatan Lutes'in oynadığı bu rol, tam anlamıyla Pentagon'un varlık nedenini temsil eder.

KİTAP 2 / BÖLÜM 9

SOĞUK SAVAŞIN DOĞUŞU

Savunmaya Harcanan Milyonlar ve Savaş Sonrasında Pentagon'un Rolü

1945 yılına gelindiğinde Avrupa'nın büyük bölümü harabeye dönüşmüştü ama bu büyük çatışma ABD'ne öngörülme­yen bir refah getirdi. Ülke bu sayede, büyük ekonomik bunalımın yarattığı fakirleşme ve mahrumiyeti geriletme­kle kalmamış, piyasaların çöktüğü 1929 yılından önceki dönemde yaşanan verimliliği ve zenginliği fersah fersah aşan bir gelişme ortamı içine girmişti. Ekonomik atılımı ateşleyen ise bizatihi harbin kendisi ve ABD savunma endüstrisinin büyümesi olmuştu.

Harbin sonlandığı 1945 yılında, 1939'daki başlangıç yılına oranla GSMH iki misli artmış, 9 milyonu aşan işsiz sayısı 1 milyonun altına düşmüş, devlet savunma sanayinde 12 milyon yeni istihdam olanağı yaratmıştı. Ekonomistlerin genel kanaati, eğer harp çıkmamış olsaydı Amerika'nın 1937'den sonra, New Deal politikalarına rağmen ikinci kez bunalıma gireceği şeklindedir.

Savaşın ilerleyen safhaları gösterdi ki, olup bitenler sadece özgür rejimlerin, baskıcı rejimlerle çatışmasından ibaret değildi. Yarışma aynı zamanda, Amerikalıların kendilerine özgü maddeci yönetim kültürü ile, Nazizmin, kadere olan inançla nihai zafere ulaşabileceğine dönük saplantılı kültürü arasında bir yarışmaydı. Napolyon gibi Hitler'in de bir kader saplantısı vardı. Ama çarpık değerlere bağlı bu maneviyatçılık onu, düşmanlarının maddi güç ve kudreti karşısında yenik düşmekten kurtaramayacaktı. Sağlam askerî strateji ve taktiklerle desteklenen modern teknoloji ve üstün silâh gücüne, salt inanç ve iradeyle karşı konulamıyordu. Maginot Hattını zorlanmadan delip geçiveren, sonsuz stepleri aşp Moskova ve Stalingrad'ın kapılarına dayanan yıldırım savaşçıları müttefik ordularının ateş gücü karşısında şaşkındılar. Amerikan sanayinin adeta patlama yaparak ürettiği savaş malzemeleri sayesinde elde edilen başarı müttefiklerin kendi beklentilerini dahi aşmıştı.

Londra, Berlin ve bazı Japon (atom saldırısından önce bile) şehirlerinin hava bombardımanları sonucu tam bir harabeye dönmüş olmasına karşın Amerika'da -Pearl Harbor faciasına rağmen- benzeri saldırılara karşı fazla bir önlem alınmasına gerek duyulmadı. Aksine, ulusal inşaat çılgınlığı, yer altı tesis ve sığınakları gibi yapılanmalara değil, karayolları, fabrikalar, askerî üsler ve dev kamu binaları gibi yer üstü yatırımlara odaklı idi. Öyle anlaşılıyordu ki Amerikalılar, kıtalarını sarmalayan geniş okyanuslar sayesinde düşman uçaklarından korunduklarına inanıyorlardı.

Pentagon güçlü bir kale görünümünü yansıtıyor olabilirdi ama örneğin, Floransa'daki Palazzo Medici gibi cisimsel ve biçimsel anlamda müstahkem bir yapı değildi. Olmadığı da 11 Eylül saldırısında, duvarlarının her hangi bir bina gibi 30 dakika içinde yıkılmasından bellidir. Oysa aynı uçak saldırısı, 1400'lerde muazzam taş bloklarla inşa edilen Palazzo Medici'ye yapılıysaydı, Pentagon'a verdiği zararı veremezdi. Amerikan mantığına göre Pentagon'un bir kale gibi olmasına gerek de yoktu çünkü Amerika'nın kendisi bir kale idi.

Yukarıda harbin ABD ekonomisine yansımalarına değinildi. Pentagon'un kendisine yönelik algısı da askerî bir organizasyon olmasından ziyade ticari bir kuruluş olduğu şeklindeydi. İş savaşmak değil, iş yeri yönetmekti. O anlayışa göre, ordular savaşırdı, Pentagon'u işleten Savunma Bakanlığı ise savaşçılar, bir Genel Müdürün personelini yönettiği mantıkla yönetirdi. Pentagon, devrim öncesine uzanan kökleriyle Amerika'nın en eski, en faal ve en başarılı şirkettir. Yabancılar Amerikalıların her şeyi piyasadaki başarısına göre değerlendirmesini görgüsüzlük ve sığlık olarak tanımlayabilir ama üretilen malın da pazar yerinde satılabilme kabiliyeti olmalıdır, hele savaş gibi acıması olmayan bir pazar yerinde... Bu görüş, Mihver Devletlerinin kurumları, iradeyle, mukadderatla, kan, şeref gibi soyut kavramlarla değerlendirme mantığına karşı rekabet ediyordu ve neticede Amerika 2. Dünya Savaşından bir süper güç olarak çıktı. 19. ve erken 20. yüzyılın büyük Avrupa güçleri geriye düşmüştü. ABD'nin bu vizyonu savaş sonrası dünyaya şaşırtıcı sonuçlar getirecek biçimde egemen olacaktı.

▣

2. Dünya Savaşını sona erdiren silâhın, Soğuk Savaşın başlamasına sebep olması paradoksaldır. Süper güçler arasındaki nükleer yarış ve bu silâhların üçüncü dünya ülkelerine doğru yayılması, gelecek 50 yıl boyunca tarih çarklarının işleyiş biçimini çok derinden etkilemiştir. Soğuk Savaş süreci boyunca meydana gelen olaylar ve oluşturulan kurumların hepsi değilse bile pek çoğu, nükleer güç çekişmesi yüzünden ortaya çıktı. İnsanlık bir daha Hiroşima ve Nagazaki deneyimleri yaşamak istemiyordu. NATO, Stratejik Hava Komuta Kontrol Kurumu, Sovyet toprakları üzerinde gözetleme uçuşları, 1962 Küba füze krizi, hatta Vietnam Savaşı, atom bombası olgusuyla doğrudan ilintili kurum ve olaylardır.

Nükleer silâhlar, Amerikan savunma mekanizmasının yeniden yapılandırılmasını gerektirdi, muharebe doktrinleri, sahra talimnameleri baştan aşağıya değiştirildi. Nükleer gücün kullanıma girmesiyle, nükleer denizaltılar gibi yepyeni savaş araçları icat edildi. Nükleer savaş durumunda harekâtın bir merkezden koordine edilebilmesi amacıyla, sonradan sivil kullanıma açılarak internet adını alacak olan ARPANET gibi yeni iletişim sistemleri de bu dönemde geliştirildi.

Her şeyin nükleer gerçeğine göre yeni baştan ele alındığı bu dönemde Amerika'nın nükleer silâh stoku, Rusların olduğunu sandıkları kadar fazla değildi. Bunun nedeni, nükleer patlayıcıların yapımında kullanılan kalitedeki uranyum cevherinin kıt olmasıydı. Cevher stoklarının çoğu İngiltere'nin elinde bulunuyordu. Kendini nükleer açıdan zayıf hisseden Sovyetler, bu açığı kapatmak için Batı dünyasını endişelendirecek bir hızla konvansiyonel silâh kapasitesini arttırmaya başladı.

Savaş sırasında yıkılmış ekonomileri ayağa kaldırmak amacıyla devreye sokulan Marshall Plânı, nükleer dengenin Amerika'nın lehine dönmesine yaradı. Altı yıl süren savaş sırasında varını yoğunu yitiren İngiltere anılan plân çerçevesinde sağladığı 7,5 milyar dolarlık krediyi de tüketince son çare olarak elindeki cevheri değerlendirmek zorunda kaldı. Böylece İngiltere'nin elindeki uranyum stoklarının büyük bir bölümü yeni bir kredi karşılığında ABD'nin eline geçti.

ABD bir yandan büyüyen Sovyet tehdidi algısıyla nükleer kapasitesini arttırmaya, bir yandan Savaş Bakanlığının yeniden yapılandırılmasıyla ilgili iç problemleri yatıştırmaya uğraşıyordu. Başkan Truman'ın 1947 yılında yürürlüğe koyduğu yasayla başlatılan reorganizasyon sırasında Savaş ve Donanma Bakanlıkları yeni oluşturulan Savunma Bakanlığı bünyesinde toplanmış, tüm ordu birimleri de Müşterek Genel Kurmay Başkanının komutası altına alınmıştı. Pentagon Savunma Bakanlığına bağlanmış, Hava Kuvvetleri, Kara Kuvvetlerinin bir alt birimi olmaktan çıkarılarak bağımsız bir muharebe birimi hâline getirilmiş, CIA ve NSC (National Security Council = Ulusal Güvenlik Konseyi) kurumları hayata geçirilmişti. Bu değişiklikler, silâhlı kuvvetler bünyesinde muhtelif birimler arasında ciddi çekişmelere yol açtı. Tozun dumanın yatışmasından sonra, tutarlı ve koordineli bir nükleer silâh politikasının geliştirilmesi gereği ortaya çıktı.

Kuvvet komutanları yaptıkları istişare toplantılarından sonra, Nagazaki'ye atılan tipte olması şartıyla, 150 civarında atom bombasının ABD'ye yeteceğini saptadılar. Bu sayının dayanağı, olası bir savaş halinde, 100 ayrı Sovyet yerleşim birimine birer bomba atılacağı varsayımıydı. Rakam ürkütücü gibi görünse de, bir kerede atılacak 100 atom bombasının yaratabileceği toplam patlama gücü, neresinden bakılsa sadece 3 megatondan ibaretti. Bu kadarlık bir güçle, ABD'ye yapılacak bir saldırıyı caydırmak ve Sovyet silâhlı kuvvetlerini yok ederek zafere ulaşmak, çok safiyane bir varsayım olarak kabul edilebilirdi ama askerlerin soruna ciddi bir biçimde eğilmeleri iyi bir başlangıç sayılmalıydı. En azından, 1947 yılında Sovyet'lerin 5 milyon askerine karşılık, 1,5 milyondan bile az sayıda askere sahip olan Amerika, Kızıl Tehlike karşısındaki zafiyetini, nükleer silâhlar vasıtasıyla giderme kararını bu suretle vermiş oluyordu.

▢

Sovyetler Birliği 1953 yılında ilk atom bombası denemesini yapıncaya kadar ABD bu gücü elinde tutan tek ulustu. O ana kadar *caydırıcılık* kavramı savaş terminolojisinde sadece sözlük anlamında kullanılırdı. Sonraları işin içine, Soğuk Savaş - Demirperde gibi kavramlar girince, “nükleer savaşta ilk darbeyi vuran” anlamını içermeye başladı. Churchill, militarist ihtiraslarla dolu bir polis devleti olma yolunda hızla ilerleyen Sovyet tehdidi ve 3. Dünya savaşı olasılığını karşı tek çarenin, Birleşmiş Milletler ve buna bağlı olarak, güçlü savunma mekanizmaları olan bir Atlantik İttifakı olduğunu düşünüyordu. “Yoksa” diyordu Churchill, “Dersimizi öyle bir savaştan alacağız ki, 2. Dünya Savaşı bunun yanında cüce kalacak”. Peki ama ne yapılmalıydı? Gerçi ABD 2. harpten olabildiğince kârlı çıkmıştı ama elindeki savunma alt yapısı, şartları hızla değişen barış döneminde gittikçe demode hâle geliyordu. Külüstür bir ciple, delik deşik yollarda gidilirken birden bire altı şeritli bir otoyola çıkılmıştı sanki. Bu araç, bu yol için uygun değildi. Truman'ın yukarıda değinilen reorganizasyon çalışmaları da, o cipi otoyola uyarlama maksadıyla yapılmıştı. Durumu şu ilginç anekdot ile örnekleyelim: Nükleer bombaların, füzelerin kullanıma girdiği yeni savaş düzeni içinde atlı süvari birlikleri hâla varlığını koruyor ve bazı subaylar tarafından da “Sahra topçusunun olmazsa olmazı atlar, üzerinde bulunduğu topraktan beslenebilir ama motorlu araçlar bunu beceremez” diye savunuluyordu. Yeniden yapılanma çalışmaları sonucu atlı birlikler nihayet 1950 yılında yerini mekanize zırhlı birliklere bıraktı. Söz konusu süreçte bir çatı kuruluşu olarak devreye giren Savunma Bakanlığına da bir sivilin atanması, yine Truman'ın masaya yumruğunu vurması sonucu alınmış bir karardı.

BÖLÜM 10

SİLÂHLARIN GÖLGESİNDE BARIŞ

Truman'ın başkanlık dönemi 1953'de sona erip Eisenhower dönemi başladığında ABD ve Sovyetler Birliği, aralarında giderek artan, ideolojik, ekonomik ve teknolojik farklılıklara rağmen, arkalarında muazzam bir nükleer güçle ringde baş başa kalmış iki ağır sıklet boksörünü andırıyordu. Ama o nükleer silahlar, eğer patlayıcı başlıklarını hassas bir biçimde hedefe götürüp vuracak taşıyıcı teçhizattan yoksunsa fazla bir işe yaramıyordu. Dönem, füze teknolojisinin emekleme dönemi idi ve son derece ağır olan nükleer başlıkları uzak mesafelerdeki hedefe götürecek füzeler henüz yapılamamıştı. "Tek uçağa tek bomba" kuralı 1950'lere kadar sürdü.

O dönemde Amerikalılara göre, Sovyetler eğer fazla yara almadan ilk darbeyi vurarak marazi ihtiraslarını tatmin edebileceklerinden emin olsalar, bunu yapmakta hiç ama hiç tereddüt etmezlerdi. Sovyetler de Amerikalılar hakkında aynı şeyi düşünüyordu. Eisenhower'ın Dışişleri Bakanı ve gerilim politikalarının mimarı J. F. Dulles 1954 yılında yaptığı bir açıklamada Sovyetlerin, gerek ABD'ne ve gerekse dünyanın neresinde olursa olsun herhangi bir müttefikine yapacağı saldırının, misliyle karşılık bulacağını ve nükleer silâhlarla cevaplandırılacağını duyurmuştu. Stratejik Savunma, 1950'lerin sonlarına kadar Amerikan nükleer stratejisinin temel prensibi olmuştur. 1960 başlarına gelindiğinde Sovyetler, nükleer gücünü Batı bloku ile eşitlemeyi başarmıştı. Bu andan itibaren "misliyle karşılık verme" prensibi, yerini esnek mukabele politikalarına bıraktı. 1960 ortalarında ise, gelecek 20 yıl boyunca ABD'nin nükleer politikalarını belirlemede dönüm noktası olan MAD² doktrini benimsendi.

Sovyetler Birliğinin parçalanıp Berlin Duvarının yıkılacağı zamana kadar, yani gelecek 50 yılı kapsayacak olan süper güçler arasındaki nükleer yarış dönemi boyunca Pentagon'un temel sorumluluğu, bir yandan konvansiyonel savaş politikalarını, doktrinlerini ve stratejilerini geliştirirken bir yandan da nükleer kıyameti önleyici tedbirleri almak olmuştur. Tepesinde Demokles'in nükleer kılıcı sallanan Pentagon, bundan böyle klâsik savaşların tarihe karışmış olduğunun bilinciyle tüm kararlarını nükleer tehdidi gözetererek almaya başlayacaktı.

Böyle bir atmosfer içinde ABD'nin savunma öncelikleri saptanmaya çalışılırken ağırlığın deniz kuvvetlerine mi yoksa hava kuvvetlerine mi verilmesi gerektiği tartışma konusu oldu. Kısıtlı finansal kaynaklardan aslan payı, birden çok bomba taşıyabilecek uzun menzilli, ağır bombardıman uçaklarının geliştirilmesine mi ayrılmalıydı, yoksa bu kaynaklar, aylarca denizlerin altında kalabilecek ve bir uçağın bulundurabileceğinden çok daha fazlasını taşıyabilecek nükleer denizaltılar ile kara savaşlarını denizden destekleyecek süper uçak gemilerinin geliştirilmesine mi tahsis edilmeliydi? Uçak gemilerinden kalkacak küçük ama manevra yeteneği yüksek uçaklar, nükleer füzelerle donatılabilir üstelik, keşif görevi de yapabilirlerdi. Truman'ın eski Donanma Bakanı J. Forestal'ı Savunma Bakanı olarak ataması, ağırlığın deniz kuvvetlerine verilmesi gerektiğini savunanları sevindirdi. Bu dönemde ilk süper uçak gemisi *USS United States* geliştirilmeye başlandı. Ama bir süre sonra Forestal aklını yitirdi ve kendisini yattığı hastanenin penceresinden atarak intihar etti. Yerine atanan L. Johnson, dediğim dedik türünden tam bir ağır bombardıman uçağı yanlısıydı ve göreve gelir gelmez uçak gemisi projesini rafa kaldırdı. Bu iptal işlemi deniz kuvvetlerinden o kadar çok tepki çekti ki, olay TIME dergisinin kapağına "Amirallerin İsyanı" başlığıyla kapak oldu. Sorun savunma pastasının küçülmesiydi. Dünya savaşının

² MAD: Mutual Assured Destruction. Nükleer savaşın kazananı ve kaybedeni olmayacağını, her iki tarafın da tamamen yok olacağını ifade eden bir tanımlama.

sonunda 83 milyar \$ ile zirve yapan ABD savunma bütçesi, Truman yıllarında 14 milyar doların altına düşürülmüştü. Sonunda çekişmeyi havacılar kazandı ve B-36 ağır bombardıman uçağı devreye girdi ama süper uçak gemisine de ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Sovyetlerin atom bombası denemelerine başlaması ve Kore Savaşı Kongrenin para musluklarını bir kez daha açmasına sebep oldu.

▣

Sovyet atom denemeleri bütün dünyayı şoka uğratmıştı. CIA uzmanları dahil, kimse kızılıların bu denli hızlı bir gelişme göstereceğini tahmin edememişti. ABD artık nükleer arenanın tek gladyatörü değildi. Bu gelişmeye ek olarak, 1948 yılında yaşanan Bahar Krizi (Savaş Korkusu diye de anılır), Berlin Ablukası, Çekoslovakya'da komünistlerin demokratik rejimi yıkarak yönetimi ele geçirmesi, Çin'de komünist Mao döneminin başlaması, Batı dünyasında panik ve paranoyanın yaygınlaşmasına yol açtı. Bu arada, sonradan taraf değiştirerek CIA'ya bilgi satan eski Nazi İstihbarat Şefi Reinhard Gehlen tarafından verilen bilgiler, Sovyetlerin her an saldırıya geçebilecekleri konusundaki kuşkuları doğruluyordu. Dünyanın her yanındaki ABD birlikleri alarma geçirildi. İngiltere, Fransa ve İtalya da benzeri tedbirleri almaları konusunda uyarıldı. Neticede Sovyetler saldırıya falan geçmedi. Sonradan yapılan araştırmalar da Gehlen raporlarının yalan yanlış bilgilere dayandığını gösterdi. Ancak sırası gelmişken ilginç bir ayrıntıya değinmekte fayda var: Avrupa'daki Amerikan birliklerinin komutanı General L. D. Clay'ın bu raporların yanıltıcı olduğunu bildiği halde, bütçe kaynaklarının ağırlıklı olarak deniz kuvvetleri yerine hava kuvvetlerine aktarılmasını sağlamak için ortalığı velveleye verdiği yapılan spekülasyonlar arasındadır. Raporlar yanıltıcı olsun veya olmasın, Sovyetlerin orada burada güç gösterileri yapmakta oldukları kimsenin gözünden kaçmayan bir gerçektir.

Genel olarak Truman Doktrini diye bilinen ve yalnız batı dünyasında değil, dünyanın neresinde olursa olsun komünizm tehdidi ile savaşmayı öngören siyasi yaklaşım deklarasyonu, Soğuk Savaşın başlangıcı olarak kabul edilir. Bu deklarasyonun haklı bir öngörü ile yapıldığı Kuzey Kore'nin, askerden arındırılmış güney bölgesine saldırmasıyla anlaşıldı. Savaş başladı. Hızla tırmanan çatışmalar yalnız Truman Doktrini hakkında değil, ABD savunma sanayinin Soğuk Savaş sırasındaki bir seferberlik durumuna hangi hızda ve etkinlikte cevap verebileceği konusunda da bir sınav mahiyetindeydi. 2. Dünya Savaşı sonrası seferberliğin kalkması sonucu ABD'nin asker mevcudu büyük ölçüde azalmıştı ve Genel Kurmay bölgeye kalabalık birlikler gönderme yanlısı değildi. ABD buna rağmen BM kararına dayanarak, komutası altına aldığı uluslar arası güçlerle komünistleri püskürtmeye başladı 38. Paraleli geçerek K. Kore'nin başkenti Pyongyang'ı hedef aldı. Bu harekât, Çin sınırına iyice yaklaşılması anlamına geliyordu. Komünist Çin muazzam bir karşı hücum ile karşılık verdi. İşler BM güçleri için sarpa sarmaya başlayınca Amerikalı komutan Mac Arthur, Truman'dan atom bombası kullanma yetkisi istedi ve aldı da. Neyse ki verilen bu yetki bir süre sonra kullanılmadan iptal edildi. Savaş bir müddet daha devam ettikten sonra pata duruma gelindi ve 1953 Temmuzunda silâh bırakma anlaşmasıyla sonlanarak yerini huzursuz bir sessizliğe bıraktı.

Anlaşmanın mürekkebi kurumadan Ruslar hidrojen bombası denemelerine başladılar. Ardından ABD de aynı denemeleri yaptı. Artık nükleer bombaların tahrip gücü kat be kat artmış üstelik boyutları da, uçağa gerek duyulmadan bir füzeyle gönderilebilecek kadar küçülmüştü. Böylece kıtalar arası balistik füze çağı başlamış oldu. 1957'de Ruslar ilk uzay araçları olan Sputnik'i yörüngeye oturtarak silâh yarışını uzay boyutlarına taşımayı başardı ama ABD'nin yarıştan çekilmeye niyeti yoktu.

▣

ABD'nin kudretini tüm dünyaya yansıtmak maksadıyla neden deniz yerine hava gücünü tercih ettiğini anlamak için “Bahar Krizi ve “Berlin Ablukası” günlerine geri dönmek gerekiyor. Birbirine bağlı bu iki deneyim, Soğuk Savaşın ilk yıllarında yaşanan ve geleceği şekillendiren en önemli olaylardandır.

Komünizm paranoyasının batı dünyasını sardığı bir dönemde Stalin, Berlin'e çıkan bütün karayollarını, demir yollarını ve kanalları abluka altına aldı. Amacı, müttefiklerin Berlin kuşatmasını kaldırmaya zorlamaktı. Böylece şehrin Sovyet kontrolü altındaki bölümüne gerekli malzemeleri ulaştırabilecek ve kentin tamamını ele geçirmeye çalışacaktı. Abluka, Berlin halkını her türlü yaşam malzemesinden mahrum bıraktı. Rus ablukasını karadan delemeyen müttefikler, halkın ihtiyacı olan erzak ve malzemeyi hava yoluyla şehre getirme kararı aldı. Bir yıl içinde 20 binin üzerinde uçuş gerçekleştirildi. Rus ablukasındaki Berlinlilere havadan günde 4700 ton ihtiyaç malzemesi ulaştırıldı. Bu müthiş plânlama ve koordinasyon başarısı sayesinde Stalin'e, ABD'nin hava üstünlüğü konusunda anlamlı bir gözdağı verilmiş oldu. Operasyon bir dizi başka oluşumun da yaşama geçirilmesine vesile oldu. Bunlardan biri, günümüzde hâlâ kullanılmakta olan uluslararası sivil havacılık trafik kontrol sistemidir. Stratejik hava komuta kontrol ve gelecek on yıl boyunca kullanılacak olan nükleer savaş görev gücü oluşumları da, abluka delme operasyonu sayesinde edinilen deneyimler sayesinde gerçekleşmiştir. Uçaklardaki görünmezlik teknolojileri, yörüngesel keşif uyduları hatta Sovyet tehdidi ile baş etmek için kurulan Atlantik İttifakı bile Berlin Ablukasını deneyiminin sonuçlarındandır.

Soğuk Savaş, çok korkulan bir çatışmaya dönüşmedi ama kavgacı iki devin arasındaki nükleer yarış yepyeni bir safhaya girmek üzereydi.

▢

Hava kuvvetlerinin güçlendirilmesi, geliştirilmesi ve diğer ordu birimlerine göre daha öncelikli bir birim hâline gelmesi, Soğuk Savaş döneminin ilerleyen yıllarında çok önemli gelişmelere yol açacaktı. Üstün yetenekli bir hava gücü, stratejik askerî gücün dünyaya yansıtılabilmesi demektir. Uzun menzilli uçaklar aynı zamanda Sovyet topraklarının derinliklerine gizlenmiş üsleri ve sair hedefleri saptayabiliyor, keşif uçuşları sayesinde düşmanın neler yaptığı gözetlenebiliyor, niyetleri değerlendirilebiliyor ve ona göre stratejiler geliştirilebiliyordu. Uzaydan keşif yapabilen uydulara ilişkin program 1948 yılında başlamış olsa da deneyimlerin askerî amaçlara uygun bir teknolojik işlerlik kazanmasına daha epey vakit vardı. O halde, Soğuk Savaş yıllarının erken dönemlerinde ABD'nin nükleer savaş gücünün başrol aktörü, yeteneklerini Avrupa ve Pasifik'teki savaşlarda ispat etmiş olan uzun menzilli ağır bombardıman uçakları olmalıydı...

▢

“Bina” her ne kadar inşaatın resmen bittiği 1943 yılından beri Amerikan ordusunun ana karargâhı olma işlevini görse de, başlangıçta niyetlenen ordu sektörünün sivil ve asker tüm birimlerini aynı çatı altında barındırma hedefine hiç ulaşamadı.

Savaş sonrasında küçülen, Soğuk Savaşla yeniden büyüme trendine giren sektöre ofis alanı gene yetişmez olmuştu. Ülkenin dört bir yanında muhtelif amaçlara yönelik birimlerin yerleştiği binalar olduğu kadar, yer altına yapılmış, ya da olası bir nükleer savaşı yönetmek için granit yapıdaki dağların içine oyularak yerleştirilmiş komuta birimleri de bulunuyordu. Ama tüm bu tesislerin tek yönetim merkezi Pentagon idi, hâlâ da öyledir.

▢

1950'lerin başında ABD'nin elindeki nükleer bomba sayısı 1000 civarındaydı. Sovyetler ise 1955'e gelindiğinde 3 bin atom bombası sahibi olmuştu. Devir hâlâ bir uçağın sadece bir bomba taşıyabildiği devirdi. Dolayısıyla her bomba, umulan sonuçları elde edecek şekilde kullanılmalıydı. Bu ise ABD'nin bir nükleer savaş master plânına sahip olmasını gerekli kılıyordu. Hangi hedefler seçilmeliydi, hangi ölçüde bir tahribat öngörülüyordu, Sovyetleri teslim olmaya zorlayacak kısıtlı bir nükleer saldırı mı yapılmalıydı yoksa ülke toptan harabeye mi çevrilmeliydi? Soğuk Savaş boyunca bu plânlar hep yapıldı ve durmadan değişen şartlara göre güncellendi. Plânlarda nükleer saldırının, savaşın ilk çatışmalarını takip eden 6. günde yapılması öngörülmüş ve ilk hedefe Sovyet hava üsleri yerleştirilmişti. Amaç, Sovyet uçaklarının karşı saldırıya geçmelerini önlemektir. Bilinen 645 havaalanını kullanılmaz duruma getirecek ilk nükleer saldırının sonucunda 60 milyon Rus'un öleceği tahmin ediliyor ancak bunun bile Sovyetleri dizleri üzerine çökertmeye yetmeyeceği düşünülüyordu. İstihbarat raporlarına göre bu ilk saldırıdan sonra, tahribattan ve radyoaktif serpintiden etkilenmemesi kuvvetle muhtemel, oraya buraya gizlenmiş ve atom bombası yüklü uçakları barındıran daha 240 adet acil durum havaalanı kalacaktı. Şu halde ilk vuran ABD olmalıydı ve bu darbe son derece güçlü olmalıydı. Bunun için nükleer gücün artırılması, o günlerde Sovyetler dışında atom silâhına sahip tek ülke olan İngiltere ile güçlerin birleştirilmesi ve savaş sırasında kusursuz biçimde işleyecek bir iletişim ve koordinasyon yapısı kurulması gerekiyordu. Tüm bu plânlamalar yeni teknolojilerin gelişmesini tetikledi. İşler artık askerlerin tek başlarına halledebilecekleri boyutları aşmaktaydı. Böylece devreye ilerdeki yıllara damgasını vuracak olan yeni nesil sivil nükleer stratejistler girdi. Örnek olarak, kişisel anlamda Robert McNamara, kurumsal anlamda RAND düşünce kuruluşu gösterilebilir.

Teknolojik gelişmeler şüphesiz sadece ABD'de meydana gelmiyordu. Sovyetler de ilerleme kaydediyordu. Bu ilerlemelerin ulaştığı seviye ve geliştirmelerin yapıldığı merkezlerin yerini tespit etmek ABD için hayati önemdeydi. Bu bilgileri casuslar vasıtasıyla elde etmek yeterli değildi çünkü gelen bilgilerin güvenilirliği kuşkulu oluyordu. Casus balonlarla yapılan keşif çalışmaları ise sık sık Ruslara, Amerikalılar ile dalga geçme fırsatı veriyordu. ABD'nin meteoroloji amaçlı diye yutturmaya çalıştığı keşifler, Rusların düşürdükleri balonlarda buldukları casusluk malzemelerini basına göstermeleri sonucunda uluslararası matrak bir fiyaskoya dönüşüyordu.

Düşman hava sahasında keşif uçuşu yapan uçakların sıklıkla kevgire dönmüş biçimde zor belâ üslerine dönmek zorunda kalmaları Sovyet teknolojisinin rahatlıkla bu uçakları vuracak seviyeye gelmiş olduğunun göstergesiydi (Yerden havaya atılan SAM füzeleri ve çok yüksek irtifalara çıkabilen MIG avcı jetleri bu devrin eseridir). Artık başka bir şeyler yapmak gerekiyordu ve U-2 casus uçakları bu ihtiyacın sonucunda ortaya çıktı. U-2'ler, MIG'lerin tırmanamayacağı yüksekliklerden görüntü alabiliyordu. Bunlar 1962 yılına kadar başarıyla görev yaptı ama o yıl bir tanesinin Sovyet toprakları üzerindeyken düşürülmesi, bu tür casuslukların uzaydan yapılması gerekliliğini tescil etmiş oldu.

Sovyetlerin dev füzeler geliştirdikleri ve ABD'nin dünya yörüngesine yerleştirmeye çalıştıkları 15 kiloluk paketçiklere karşı onun yüz misli ağırlığında Sputnik III'ü başarıyla yörüngeye oturttukları biliniyordu. ABD füze yarışında çok geriye düşmüştü. Amerika bu açığı kapatmak için daha küçük ama hızla üretilen ve hedefi vurma hassasiyeti çok geliştirilmiş füze imalatına yöneldi. Stalin'in yerine gelen Krushev'in buna cevabı, ABD'nin arka bahçesi Küba'ya ülkenin büyük bölümünü tam bir radyoaktif harabeye çevirme kapasitesine sahip orta menzilli füzeler yerleştirmek oldu. Dünya bir kez daha nükleer savaşın eşiğine gelmişti.

BÖLÜM 11

GÜVENİLİR CAYDIRICILAR

Hayatın içinde nasıl dönüm noktaları varsa, Pentagon'un tarihinde de böyle dönüm noktaları vardır. Pearl Harbor baskını, 1948 Bahar Krizi (Berlin Ablukası), 11 Eylül El-Kaide saldırıları bunlardandır. 1962 Küba krizi ise, bu dönüm noktalarının en önemlilerinden biri olarak kabul edilir.

J. F. Kennedy'nin 1960 yılında başkan seçilmesi, siyasi, kültürel ve askerî alanlarda gelenekselliğin terk edilip ileri teknolojinin öne çıktığı yepyeni bir çağı başlattı. Bunun yansımalarını 1964-1965 New York Dünya Fuarında görmek mümkündür. Dünyayı çok daha küçülmüş bir yer hâline getirecek olan iletişim sistemleri, robotik silâh teknolojileri, uçan arabalar, şehirleri üstten birbirlerine bağlayan monorail ulaşımı ve benzeri buluşlar, doğmak üzere olan muhteşem ama bir o kadar da ürkütücü bir geleceğin habercileriydi. Geleceğe yönelik korkutucu beklentileri besleyen ana unsur, Soğuk Savaşla birlikte başlayan süper güçler arasındaki silâhlanma yarıştı. Sovyetlerin 1962 Küba krizi sırasında geri adım atmasıyla nükleer savaşın kıyısından dönülmüştü ama Ruslar, Vietnam savaşına müdahale etmek amacıyla bölgeye asker gönderip ABD'nin karşısına dikilecek olurlarsa, dünya bu kez paçasını bir nükleer savaştan kurtaramayabilirdi.

Nükleer silâhların nitelik ve nicelik olarak muazzam sayılara ulaşmış olması ABD'ni, insanlığın sonunu getirecek topyekûn savaş fikrinden uzaklaştırarak askerî doktrinlerini, düşük yoğunluklu ve dar çerçeveli bölgesel savaşlar üzerine kurmaya yönlendirdi. Vietnam savaşı da, ABD'nin askerî gücünü dünyanın uzak köşelerine yansıtma yeteneğinin olup olmadığını test edebileceği bir sınavdı. Bu savaş, ABD Genel Kurmayına siyasi danışmanlık yapan ve 1957 yılında yazdığı "Nükleer Silâhlar ve Dış Politika" adlı kitapla ABD'nin Sovyetlere karşı izlediği politikalara çığır açıcı analizler getiren 35 yaşındaki Harvard'lı Henry Kissinger'in teorilerinin doğru olup olmadığını da gösterecekti. Kissinger kitabında bölgesel savaşlara hazırlıklı olunmasını, küresel askerî tehditlere esnek mukabele politikaları ile cevap verilmesini ve hızlı-uzun menzilli güç uygulayabilme yeteneklerinin geliştirilmesini öneriyordu. Bu öneriler, diğer teorisyenlerin, "caydırma-düşmanın yayılmasını önleme - ABD'nin olası düşman tacizlerine, kendisinin uygun bulduğu yerlerde ve tercih ettiği olanaklarla cevap vermesi" prensipleriyle birleşerek Soğuk Savaş dönemi politikalarının köşe taşlarını oluşturdu.

Nixon'un sonraları "Küçük Gösteri" diye aşağıladığı Vietnam savaşının bitmesinin ardından, bölgesel savaş doktrinleri ve büyük ordulardan vazgeçme düşüncesiyle, teknolojinin alıp başını ilerlemesi bir araya gelince, askerinin yerini önce "akıllı" sonra "dâhi" silâhlar almaya başladı. Klâsik savaş düzeninin gerektirdiği türden harcamalarda indirimle gidildi, mecburi askerlik kaldırıldı, gönüllülük esasına geçildi. Bu dönemdeki Savunma Bakanlığı istatistikleri, ABD nükleer silâhlarının ¾'nün, 15 yıllık veya daha yaşlı rampalar üzerinde oturduğunu, buna mukabil Sovyet rampalarının en çok 5 yıllık olduğunu söylüyordu. Reagan'ın başkan seçilmesiyle bu süreç tersine çevrildi ve en son 2. Dünya Savaşı sırasında görülen bir savunma güçlendirilmesi dönemine girildi. Bu yıllar, savaş doktrinlerinin yeniden yazıldığı yıllardır. Ortaya çıkan Hava-Kara Savaşları prensibine göre silâhların kombine edilip müştereklikle kullanılması öne çıktı. 1991 yılında, dünyanın 4. büyük ordusuna karşı Çöl Fırtınası operasyonu adıyla anılan ve sadece 100 gün gibi kısa süre içerisinde kazanılan savaş tüm ulusları şaşkınlığa uğrattı. Bu savaşta Hava-Kara Savaşları prensipleri uygulanmış, çatışmalarda yoğun biçimde hayalet teknolojisi ile hassas güdümlü mühimmat kullanılmıştı. Yaşanan deneyim, Orta Doğu'daki Amerikan çıkarlarının

nasıl bir ordu gücüyle korunması gerektiğini tanımlıyordu. Bu güç, üçüncü nesil savaş gücü olarak adlandırıldı.

BÖLÜM 12

YENİ BİR ÇAĞ BAŞLIYOR

1960’larda Pentagon, Potomac nehrinin batı yakasındaki ABD Savunma Bakanlığının bulunduğu, iç içe geçmiş beş beşgenden oluşan binanın ismi olmanın ötesinde çok farklı anlamlar içeren bir sözcük haline geldi. Gözden kaçması mümkün olmayan maddesel varlığı ve dünyayı şekillendirme yeteneği olan manevi gücü herkes tarafından bilinen ama bir Sırlar Sarayı olma özelliğini o güne kadar koruyabilmiş olan Pentagon, artık eğrisiyle doğrusuyla gün ışığına çıkmaktaydı, yeni bir çağın başlangıcıydı bu.

Gazeteciler “Pentagon” dediklerinde kestirmeden, Müşterek Genel Kurmayı, Savunma Bakanlığını, tankları, uçakları, füzeleri, karmaşık işleri, kavramları, entrikaları ve organizasyonları sembolize eden bir oluşuma atıf yapmaktaydılar. BM, NATO, Oval Ofis ve Beyaz Saray gibi sözcükler bile Pentagon’un kapsadığı kadar geniş ve derin bir anlam dünyasını ifade etmiyordu. Bu sözcük, kimin tarafından kullanıldığına bağlı olarak da, ya lânetli, ya olumlu çağrışımlar yapabiliyordu. Basının kurcalamasıyla ortaya çıkan bazı skandallar (İran-Kontra olayı, Watergate, Vietnam savaşı aslında kaybedilmekte iken, Genel Kurmanın medyayı yanlış yönlendirmesiyle kamuoyunun savaşın kazanılmakta olduğuna inandırılarak aldatılması, Ebu Gharib hapisanesine ilişkin olaylar, vs.) halkın özelde Pentagon’a, genelde ise kamu kurumlarına olan güvenini sarstı. Pentagon, henüz adı Pentagon’a çıkmamışken, hatta henüz inşaat aşamasına bile gelmemişken tartışmaların, çekişmelerin odağında olmuştu. Ama işleri binlerce çeşit askerî malzeme alımı için plân ve bütçeler yapmak olan bürokratların kullandığı dünyanın bu en büyük kamu binası, neden gizli istihbarat elemanlarına ev sahipliği yapıyordu? Eğer çatısı altında üniformalı eleman sayısını katlayacak kadar sivil eleman barındırıyor, burası nasıl oluyor da, dünyanın her hangi bir yerinde nükleer savaş başlatabilecek ve yönetebilecek bir komuta merkezi olabiliyordu? Eğer Roosevelt tarafından, 2. Dünya Savaşı sonrasında devlet arşivi olarak kullanma maksadıyla yaptırıldıysa neden hâlâ televizyonların gündemini işgal ediyordu? Hakkında yapılan yığınla dizi ve sinema filmi sayesinde Pentagon, medyanın yakıştırmalarıyla “dünyanın en seksi ofis binası” olup çıkmıştı.

BÖLÜM 13

KÖRFEZ SAVAŞI SÜRECİ, ÖNCESİ VE SONRASI

Körfez Savaşı birçok ilklerin yaşandığı bir savaş alanı olmuştur. “Akıllı” silâhların ilk kez kullanılması, F-1174 hayalet uçaklarının ilk kez savaş ortamında görülmesi, Tomahawk kara saldırı füzelerinin ilk kullanımı, Vietnam savaşından bu yana konvansiyonel anlamdaki en büyük patlayıcı olan “Daisy Cutter” (Papatya Biçer) bombalarının devreye girmesi, ilk kez Afrika kökenli bir Amerikalının Genel Kurmay Başkanı olarak sahneye çıkıp bir gecede medyanın süper starı hâline gelmesi, bir savaşın televizyonlarda canlı olarak ilk kez yayınlanması, “iliştirilmiş” basın mensuplarının savaşan birliklerle beraber çatışmalara katılması gibi...

Pentagon’un biyografisindeki Körfez Savaşının etkilerini daha iyi anlamak için Reagan dönemlerine bir dönüş daha yapmak gerekiyor. Reagan’ın 1985 yılındaki savunma bütçesi, 2. Savaş sonrası dönemin en

büyük bütçesidir. Vietnam ve Watergate olayları toplumun kamu kurumlarına olan güvenini sarsmış, savunma bütçeleri de bu sarsıntıdan nasibini alarak kısıldıkça kısılmıştı. Meydanı boş bulan dönemin Sovyet Başkanı Brezhnev ise bir yandan askerî gücünü büyük ölçüde arttırırken bir yandan da bu gücü tüm dünyaya yayma girişimlerinde bulunuyordu. Reagan'a göre Sovyetler, Batı Avrupa üzerinden topyekûn bir saldırıya geçmeden önce, Güney Amerika'da, şurada burada çıkardığı düşük yoğunluklu bölgesel çatışmalarla gücünü sınıyor, dünya nükleer bir savaşa doğru gidiyordu. Başkan bu düşünceyle ABD'nin askerî gücünü önce Sovyetlerle eşitlemeyi, sonra da onları sindirmeye yetecek ölçüde arttırmayı kendine misyon edindi. Pentagon da bu amaç doğrultusunda stratejilerini değiştirerek savunma kurgusunu bir yana bıraktı ve Kombine Silâhlarla Kara-Hava Saldırı Savaşları senaryoları yapmaya başladı. Hedef, nükleer bir savaştan muzaffer çıkacak bir seviyeye gelmekti. Teknoloji ve sanayi sektörü bu hedefe doğru yönlendirildi. Hayalet uçaklar, görünmeden Sovyet semalarına girerek nükleer bombalarını bırakabilmeleri amacıyla bu dönemde geliştirildi. Olası bir nükleer saldırıdan korunmak için geliştirilen “Yıldız Savaşları” füze kalkanı projesi de bu devrin ürünüdür.

Kısmen içsel baskılar, kısmen Reagan'ın silâh üstünlüğüne dayalı politikaları neticesinde Sovyetler Birliği çözüldünce, Soğuk Savaş süresince Amerika'nın üzerinde salınıp duran nükleer kıyamet bulutları dağıldı, moraller düzeldi. Dünya kurtulmuş, ABD rakipsiz bir süper güç hâline gelmişti.

1986 yılında askerî hiyerarşide yapılan bir revizyon, Genel Kurmay Başkanını, Beyaz Saray ile kuvvet komutanları arasında haber getirip götüren bir “ofis-boy” kimliğinden kurtarmış, geniş yetkilerle donatmış, ordu birimleri arasındaki iletişim ve koordinasyonu güçlendirmişti. İlk Afrika kökenli Amerikalı ve en genç Genel Kurmay Başkanı Colin Powell'in yetenekleri Panama müdahalesi³ sırasında sınanmış, ülke askerî teknolojide meydana gelen müthiş ilerlemeler ve yenilenmiş komuta yapısıyla Körfez Savaşının eşiğine gelmişti.

Hassas vurucu gücü, çok hızla manevra kabiliyeti ve Hava-Kara saldırı koordinasyonu sayesinde ABD ve müttefikleri, Saddam'ın “Bütün Savaşların Anası” diye nitelediği savaşta, dünyanın en büyük 4. ordusunu kısa sürede perişan etmiş, Irak'ın tankları, uçaksavarları, SAM füzeleri, ateşlenme bir yana hedefe nişan bile alamadan hurdaya dönüşmüştü.

Bu çatışma savaş terminolojisine yeni bir kavram hediye etti: “Asimetrik Güç”. Bu deyiş, doğru silâhların seçimiyle uygun savaş prensiplerinin bir araya gelmesi sayesinde, küçük güçlerin, kendinden sayıca çok üstün bir hasmı yenebileceğini ifade ediyordu. Ne var ki asimetrik güç, iki tarafı keskin bir kılıç gibiydi ve sapkın fikirli küçük silâhlı gruplara, devletler savaşa tutuşma ilhamını da vermişti.

KİTAP 3 / BÖLÜM 14

ŞER EKSENİ

Barişe Atılan Nifak Tohumları ve 21. Yüzyılın İlk Savaşları

Çöl Fırtınası operasyonundan 6 ay sonra, 11 Eylül 1991 tarihinde Pentagon 50. yaş gününü kutluyordu. “Cehennem Dibi” diye anılan balçığın içinden boy veren binanın, yaklaşan 2. Dünya Savaşına yetiştirilmesi için saate karşı yarışılan 1941 yılının dünyası ile 1991 yılının dünyası arasında muazzam

³ Bu müdahale, Reagan'ı takiben başkan seçilen Baba Bush döneminin ilk dış kriz deneyimiydi. İlk olarak bağımsız bir ülkenin Devlet Başkanı (Noriega) makamından alaşağı edilerek, uyuşturucu ve sair suçlardan yargılanmak üzere ABD'ne getiriliyordu

farklar meydana gelmişti. Berlin duvarı yıkılmış parçaları hatıra eşyası dükkânlarında satılıyor, Rusya demokratik bir dönüşüm geçiriyor, Başkan Carter aracılığıyla gerçekleştirilen İsrail-Mısır barışı sürüyordu. İnsanlık, nükleer savaş tehdidinden kurtulmuş, sanayileşmiş ülkelerin çoğu geleceğe umut ve güvenle bakmaktaydı. ABD Soğuk Savaştan zaferle çıkmış, gezegendeki tek süper güç olarak kalmış, dünya huzura ermiş, 50 yıl süren kuşku ve belirsizlik dönemi yerini barışın baharına bırakmıştı. Artık ne Stalin'ler, ne Hitler'ler vardı. Tarihçiler bu yeni dünya düzenine Pax Americana adını takmıştı bile, yani iyi huylu bir süper gücün koruyucu kanatları altında küresel barış! Japon bilim adamı Mishimo Tanaka daha da öteye gitmiş, tarihin sonunun geldiğini ilân ederek manşetlere oturmuştu. O'na göre tarih, savaş-açlık-salgın-kargaşa demektir, tarihi yapan bunlardı, Şimdi bunların hiçbiri kalmadığına göre tarihin kendisi de tarih olmuştu...

İstisnai durumlarda çok daha ustalıkla savaşabilecek silâhlı robotların varlığında orduya ne gerek vardı, ya da savaşacak bir Sovyet donanmasının bulunmadığı ortamda deniz kuvvetlerine? Hava kuvvetleri için vergi mükelleflerinin cebinden bu kadar büyük harcamalar yapmaya gerçekten bir ihtiyaç kalmış mıydı?

Pentagon 50. Yaşını kutlarken, Orta Doğu'da konuşlanmış kalabalık müttefik orduları evlerine dönüyor, gerek anavatandaki, gerekse Avrupa ve Pasifikteki büyük üsler kapanıyor veya küçültülüyordu. Pax Americana kavramıyla tanımlanan yeni dünya düzeninde Pentagon'un varlık nedeni tartışılır duruma gelmişti. Eğer CIA başkanı, can düşmanı KGB başkanıyla Langley'deki ofisinde karşılıklı kahve içip çörek yiyebiliyorsa istihbarat teşkilâtlarına ne gerek vardı?

Savunma sektörü de şaşkınlık içindeydi. McDonall-Douglas, General Dynamics gibi devler hızla küçülmeye başladılar. Bu kodamanların, Avrupa ve Rusya'daki muadilleri de enerjilerini, daha hızlı jetler, daha ölümcül silâhlar üretmek yerine, daha iyi çamaşır makineleri ve mikro dalga fırınlar yapmaya yönelttiler.

Tüm bu değişimlere karşın, artık yıpranarak yaşını göstermeye başlayan Pentagon'da kapsamlı yenileme çalışmaları başladı. Ömrünü çoktan tamamlamış su tesisatları, ısıtma-soğutma sistemleri yenilendi, bina kurşun geçirmez camlarla donatıldı, yapının altındaki metro istasyonu terör tehlikesine karşı bir başka yere taşındı. Binanın yapıldığı yıllarda, her masada bir bilgisayar ve ona bağlı bir yığın zımbırtının olacağı öngörülmemişti elbette. Bu yüzden özellikle ısıtıcıların kullanıldığı kış aylarında günde kırk aşkın elektrik kesintisi yaşanıyordu. Tüm bina, 21. yüzyılın yeni iletişim sistemlerinin kullanılmasına olanak sağlayacak şekilde yeniden yapılandırıldı ve elektrik tesisatı buna uygun duruma getirildi. Biri gizli, biri gizli olmayan bilgilerin taşındığı fiber optik kablo ağları döşendi. Yapılan iş Savunma Bakanlığı yetkililerince "Empire State" büyüklüğündeki 3 binanın içlerinin tamamen yıkılarak tepeden tırnağa yenilenmesi" olarak tarif ediliyordu. Bütün bu tadilatlar yapılırken binanın içindeki günlük faaliyetler aksamadan devam edebilmişti. İçinde 25 bin personeli barındıran ve 30 km uzunluğundaki koridorlarına rağmen içerideki herhangi iki nokta arasındaki yürüme mesafesinin 7 dakikayı geçmediği bu dev yapıyı yenilemek için toplam 1,2 milyar dolarlık bir bütçe ayrılmıştı. Binanın bakım masraflarının karşılanabilmesi için de bir döner sermaye vakfı kurulmuş, yapının içindeki kiralanabilir alanlar (asma kattaki dükkânlar gibi) vakıf eliyle işletilir olmuştu. 1992 yılında yürürlüğe sokulan tadilat projesi halen devam etmekte olup 11 Eylül saldırısı sonrasında yapılması gerekenlerle birlikte 2015 yılında tamamlanması plânlanmıştır.

11 Eylül, günlük güneşlik, sıradan bir sonbahar günü olarak başladı. Saatler 9.43'ü gösterdiğinde bina civarındaki yolları kullanarak işlerine gitmekte olan sürücüler bir anda tepelerinden, araçlarının antenlerini koparacak kadar alçaktan uçan dev bir jetin gölgesinde kaldılar. Uçağın kanadı, çarpmaya saniyeler kala, inşaat için kurulmuş jeneratörü tırpanladı ve sola yattı. Aynı anda motor yerle temas etti ve koptu. Burnuyla dev bir pulluk gibi toprağı yaran Boeing 737, Pentagon'un batı duvarına saplandı. Muazzam bir patlamayla birlikte, uçakta kalan yakıtın da etkisiyle ortalığı cehennem alevleri kapladı. Binanın çarpmaya maruz kalan yanında, uçağın boyu uzunluğunda bir tünel açılmıştı.

Adli tıp raporlarına göre uçtakiler ve binanın o bölümündekiler param parça olmuş, parçalar da yangının meydana getirdiğı yüksek ısı ortamında buharlaşmıştı. Yürekleri nefretle dolu birileri, dudaklarında Allah'ın adı geçen dualarla, yarattıkları cehennemin içinde yok olurken, binanın zarar görmeyen yerlerinde çalışanlar, tahribatın giderilmesi ve Afganistan'daki El-Kaide üslerinin yok edilmesine dönek plânları yapmaya başlamışlardı bile.

Binanın yıkılan bölümündeki tamirat işleri, insiyaki bir biçimde hedef olarak belirlenen 11 Eylül 2002 tarihinde bitirildi. New York'daki ikiz kuleler ile Pentagon'daki facianın müsebbiplerinin ise, ABD'nin intikam hırsını patlama noktasına getirmenin ötesinde bir kazançları olmadı. Demokrasinin gücü ve Amerikan askerî kudretinin simgesi olan Pentagon'un biyografisinde yeni bir sayfa açılmak üzereydi.

BÖLÜM 15

ŞOK VE DEHŞET⁴

Dünyanın en büyük silâh fuarı, IDEX 2003, 16 Mart tarihinde Abu Dhabi'de açıldı. Dünyanın her tarafından gelen silâh müşterileri, bu sonradan görme şehrin tüm otel odalarını doldurmuştu. 19 Mart günü ise sadece 700 km ötedeki Irak'ta bir başka silâh gösterisi başlayacaktı. ABD ve Britanya, Saddam'a 19 Mart gece yarısına kadar ülkesindeki kitle imha silâhlarının yerini açıklaması ya da ülkesini terk etmesi yolunda ültimatom vermişti aksi halde işgal başlayacaktı.

Artık zaten geri dönülmez bir noktaya gelmiş olan savaş plânları, 20 Mart günü yürürlüğe kondu. Sabah erkenden Bağdat, ileri teknoloji ürünü akıllı bombalarla dövülmeye başlandı. Irak hava güçleri önceki savaş sırasında yok edildiğinden müttefikler gökyüzünde herhangi bir engelle karşılaşmadılar. Bağdat'ın tüm önemli noktaları F-117A hayalet uçaklarından atılan füzelerle, karadan fırlatılan mühimmatla, her yönden vuruluyordu. Hayalet uçaklar, Saddam'ın saklandığı sanılan saraydaki sığınağı bile vurmuş, bir nevi suikast silahı olarak kullanılmıştı.

Aynı günün öğle sonrasında koalisyonun kara güçleri Kuveyt sınırından Irak topraklarına girmiş, 60 km ilerlemişlerdi bile. 11 Nisan'da saldırıların başlamasından tam 22 gün sonra Başkan Bush Irak savaşının kazanıldığını, Saddam rejiminin yıkıldığını dünyaya ilân etti. Saddam henüz ele geçmemişti ama bölgenin geleceğini belirleme konusunda hiçbir işlevi kalmamıştı, ülkenin kaderini bundan böyle başka güçler belirleyecekti.

⁴ Shock and Awe = Şok ve Dehşet,; büyük bir hız ve çok yüksek ateş gücüyle düşmanı adeta paralize ederek savaşıma azmini yok etmeyi öngören 1996 yılında geliştirilmiş bir askerî doktrindir.

George W. Bush, kendisini 2001 yılının başında başkanlık koltuğuna oturtacak olan seçim kampanyaları sırasında yardımcısı Cheney ile birlikte bıkmış usanmadan yeni silâhlardan, stratejik askerî doktrinlerden bahsedip durmuş, kitle imha silâhlarını bahane ederek Irak'a açtığı savaş sırasında da bahsettiklerini hayata geçirme fırsatını yakalamıştı. Oysa Clinton döneminin kapanmakta olduğu sıralarda ABD, başarılı Çöl Fırtınası operasyonu ile Saddam'ın Kuveyt'i (belki de sonrasında Suudi Arabistan'ı) yutmasını engellemiş, kara kuvvetlerini kullanmadan Yugoslavya'da hüküm sürmekte olan soykırımı sonlandırmış, dünyayı görece sulh ve sükûna kavuşturmuştu. Ülkenin ekonomisi bile yıllardan beri ilk defa açık değil fazla veriyordu. Ufukta savaş bulutlarının olmadığı, ülkenin potansiyel düşmanlarının silâhlı güçlerinin neredeyse sıfırlandığı böyle bir dönemde Bush'un ABD silâhlı kuvvetlerinin proaktif savaş yeteneklerinin eksikliğinden bahsetmesi saçmalık gibi görünüyordu. Ama Bush'un seçim zaferinden kısa süre sonra gelen 11 Eylül saldırıları, Kongreyi Bush'un söylemlerine yaklaştırdı. 2002 mâli yılı için onaylanan 339 milyar dolarlık savunma bütçesi, bir önceki yılın %33 üzerindediydi ve Sovyetlerle 3. Dünya Savaşı için yarışılan Reagan dönemi bütçelerini bile geride bırakmıştı.

Kamuoyu, 11 Eylül saldırılarının verdiği kızgınlıkla Bush yönetimine destek veriyor, Kongre de arttırdığı kaynaklarla bu desteği perçinliyordu. Bush arkasındaki bu desteğin verdiği güçle El-Kaide hamisi, Taliban yuvası Afganistan'ı yerle bir etmiş, Irak'ı ikinci kez vurmaya hazırlanıyordu. Artık babasının 1991 yılında yaptığı gibi Bağdat'ın kapılarına gelip şehri ele geçirmeden geri dönmek yoktu! ABD, Soğuk Savaşın başlarından bu yana ilk defa ve tek taraflı olarak, başka ülkelerin yayılmacı emellerini engellemekle (containment) yetinen politikaları terk edip, kendi şartlarını dikte eden politikalara yöneldi. BM kararlarına, hatta en yakın müttefiklerin bile tavsiyelerine kulak asılmıyordu. Doğu-Batı dengelerinin gözetilmesi, askerî operasyonların yapılmasından önce yapılması mutad olan diplomatik manevralar dönemi kapanmıştı. Emperyal ABD, en gelişmiş silâh sistemleri ve iğne deliğinden geçen mucize bombalarıyla korkunç bir yıkıcı gücü ve tüm dünyayı karşısına alsın bile kafasına koyduğunu yapacaktı.

Ne var ki, eğer niyet işgal edilen yerde kalıcı olmak ise, tarihten alınması gereken bazı dersler vardı. Örneğin İngiltere 1920 yılında İrağı işgal etmiş ancak, özellikle Şii savaşıların direnişine dayanamayarak ülkeyi emanetçi bir elitler takımına bırakarak terk etmek zorunda kalmıştı. Ruslar da 1980'lerde benzeri bir deneyimi Afganistan'da yaşamıştı. ABD tarafından kışkırtılıp desteklenen Afgan mücahitler 1989 yılında Sovyetleri iyice hırpaladıktan sonra ülkelerinden çekilmeye mecbur etmişlerdi. Bu iş biraz da sekse benziyordu. İçeri girmek kolay olabilirdi ama bir kere girdikten sonra başlanan iş bitirilmeliydi yoksa tüm çabalar boşa gitmiş oluyordu. Öyle uzaktan kumandalı, Nintendo oyunu benzeri saldırılarla iş bitirilemiyordu. İşgaller genellikle işgal edilen yerde plânlanandan daha uzun süre kalmayı gerektiriyor, bu durumda da toprağa basan piyade postası (Boots on the ground) ile sayı üstünlüğünün yerini hiçbir şey tutamıyordu. Pentagon bu gerçeği atlamış olmalıydı. Bağdat'ta yaşanan tek taraflı kısacık savaş sırasında ABD'nin işin gerektirdiği sayının çok altında bir personel mevcuduyla Saddam sonrası İrağı kısa süre içinde kontrol altına alma düşüncesi iflas etmiş, başı sonu belli olmayan bir gerilla savaşının ortasına düşülmüştü. Afganistan'da da bunun benzeri olmuş, bitirildiği sanılan Taliban'dan doğan boşluğu kısa süre içinde feodal savaş ağaları doldurmuştu.

D. Rumsfeld'in Savunma Bakanlığı yaptığı yedi küsur yıllık dönemde müthiş hızlı gelişmeler yaşanmış, Pentagon halkın şuur odağında, Vietnam'ı bile gölgede bırakacak bir yer edinmişti. Ordu, yeni askerî doktrinlerin "transformasyon" diye nitelendirdiği tarzda değiştirilmiş, gönüllülük esasına geçilmiş, azalan personel sayısı, manevra yeteneği yüksek, çok boyutlu silâhlarla telâfi edilmeye çalışılmıştı. Bu düzen içerisinde eş zamanlı olarak girişilen iki savaşta, o mucizevî silâhlar bile, yeni doktrinleri haklı

çıkarmak boyutta başarıların elde edilmesine yetmemiştir. Eleştirilerin merkezinde kalan Rumsfeld, artık daha büyük bir orduya gerek duyulabileceğinden bahsetmeye başlamıştır.

BÖLÜM 16

PENTAGON; ÖNCESİNDE VE SONRASINDA

Usame bin Ladin, dünyanın önde gelen inşaat şirketlerinden birinin sahibi olan Suudi Arabistan kökenli çok zengin bir ailenin oğluydu. Afgan dağlarını en modern iş makineleriyle patlatıp delerek içlerine kendisi ve yandaşları için nasıl yaşam alanları, sığınaklar, silâh depoları, kaçış tünelleri yaptıysa, gökdelenleri en zayıf noktalarında vurup yerle bir etmenin hesaplarını da fazla zorlanmadan yapabiliyordu. İkiz kuleler böyle yıkılmış, Pentagon darbeyi böyle yemiştir. Eğer cesur yolcuların ve uçuş personelinin direnişi olmasa 4. terör jeti de esas hedefi olan Beyaz Saray'ı benzer şekilde yerle bir edecekti. Olmadı. Uçak ABD'nin kalbine saplanmak yerine yerdeki hiç kimseye zarar vermeden ama içindeki dördü terörist 44 yolcunun canına mal olacak şekilde Pennsylvania'da açık bir kömür ocağına çaktırdı.

Bu sembol yapılar nasıl dış güçler tarafından hedef alındıysa, içerden de Pentagon'u sarsmayı hedefleyen biri vardı: Donald Rumsfeld. Rumsfeld'in amacı, ABD'nin askerî yönetim merkezi olan Pentagon'un işleyiş biçimini tepeden tırnağa yeniden yapılandırmaktı. Binanın fiziki özellikleri de bu revizyona uygun hâle getirilecek baştan aşağıya tadilat geçirecekti.

Soğuk Savaş yıllarında, Pentagon'un üniformalıları operasyonel plânların geliştirilmesinden, Savunma Bakanlığına bağlı sivilleri ise, Ulusal Güvenlik Konseyinin tavsiyeleri doğrultusunda oluşan ve Başkan tarafından belirlenen politikaları uygulamaktan sorumlu idiler. Bu uygulama Vietnam savaşıyla birlikte değişti, güç Pentagon'un sivillerine kaydı. Öyle ki, Başkan Johnson, kuvvet komutanlarını itekleyerek haritanın başına geçiyor, Vietnam'daki bombalanması gereken yerleri bizzat parmağıyla işaret ediyordu. ABD 1975 yılında uzak doğudan çekildiğinde ordunun ve özellikle kara kuvvetlerinin iliği adeta boşaltılmıştı.

Bush yönetimince sonradan Dışişleri Bakanlığına getirilecek olan Colin Powell, Genel Kurmay Başkanlığı sırasında işleri tekrar şirazesine oturtmaya çalıştı. Kendi adını alacak doktrine göre bir savaşa girilebilmesi için önce şu soruların cevaplandırılması gerekiyordu;

- Ulusal güvenliğimiz tehdit altında mıdır?
- Hedefimiz açık, net ve ele geçirilebilir bir hedef midir?
- Operasyon Amerikan halkı tarafından desteklenmekte midir?

Bu soruların amacı çok açıktı. Ordunun iliğini emip boşaltanlar, McNamara gibi ideologlar, L. Johnson gibi amatör savaş kurmayları ve her iki kesimin sivil giyimli sabit fikirlileriydi. Bu yüzden prensipleri ordu koymalı ve gerek taktiksel gerekse stratejik seviyedeki kararlar ordu tarafından alınmalıydı. Siviller ise yasal çerçevede kalarak siyasi politikaları belirlemeli, o politikaların uygulanması tamamen komutanlara bırakılmalıydı.

Vietnam savaşının bir mirası olarak ortaya çıkan bu ayırım, Pentagon'un sivil ve askerî sakinleri arasındaki yeni sürtüşmelerin temelini teşkil edecekti.

Askerî personel sayısının iyice azaldığını düşünen Powell ile Başkan Yardımcısı Cheney'in dünya görüşlerinin örtüşmediği daha ilk günden belli olmuştu. Üniformasını asmış bir sivil olarak hükümetin yeni Dışişleri Bakanı olan bir kişinin savaşa girmeye yönelik görüşleriyle başkan yardımcısının uyum içerisinde değilse, gelecek günler ciddi sürtüşmelere gebe demektir.

Powell, Pentagon üzerindeki etkisi, saygın ve karizmatik kimliği ile ağırlığı olan bir şahsiyetti ve genel anlamda bir "şahin" sayılamazdı. Pragmatik bir yapısı vardı. O'na göre düşmanın en hassas noktalarını belirler, bunları bertaraf edeceğinden eminseniz saldırır, değilseniz bekler, düşmanın zayıf bir anını kollar, bu arada müttefikler edinir, uygun zaman geldiğinde saldırırsınız. Powell asla Vietnam gibi bir batağa dalmak istemiyordu, işte bunun için hayatında hiç üniforma giymemiş Cheney gibi savunma ideologları ile yıldızı barışmıyordu. Eğer Dışişleri Bakanı olarak kalacaksa, kabinede karşısına onu dengeleyecek ağırlıkta birinin çıkarılması gerekiyordu. Bu kişinin bir başka savaş şahini Donald Rumsfeld olduğuna karar verildi.

□

Bu, Rumsfeld'in ikinci kez Savunma Bakanlığına getirilişi oluyordu. 1970'lerde, G. Ford döneminde de Savunma Bakanlığı yapmış, yardımcılığına da ileride Başkan Bush'un yardımcılığını yapacak olan Cheney adında bir genci getirmişti. Kaderin cilvesi onları, bu kez farklı konumlarda aynı kabinde tekrar buluşturmuştu.

Rumsfeld, askerî doktrinler ve güç yapısına ilişkin düşünce yapısı itibarıyla, 2000 yılının savunma kodamanları tarafından bu göreve tam olarak uyum sağlayabilecek bir adam olarak görülüyordu. Bu şahinler arasında tek çürük elma Powell idi.

Askerin tek amacı vardı: bir daha Vietnam benzeri tuzaklara düşmemek. Bu da, kazanılması açık biçimde olası gibi görünen mücadelelere girmek yerine, ideolojik fantezilerini tatmin etmenin peşinde olanları karar mekanizmalarının dışında tutmakla mümkün olabilirdi. Beyaz Saray'ın isteklerinin yerine getirilebilmesi için ise, askerî realiteleri göz ardı etmek gerekiyordu ki bu da, üniformalılara göre Vietnam'daki hezimetin tek sorumlusu olan sivillerin, savunma bakanlığındaki kontrolü ele almaları demektir.

Şahin takımı, Savunma Bakan Yardımcılığına P. Wolfowitz'in getirilmesiyle tamamlandı. O da ordunun personel sayısının %40 dolaylarında azaltılmasını, teknolojik yapısının güçlendirilmesini, manevra kabiliyeti ve vurucu gücü yüksek bir düzen içerisinde "Preemptive Warfare⁵ = Önleyici Savaş" prensiplerini savunuyordu. O'na göre, ABD'nin 21. yüzyılda kendine sağlam bir yer edinebilmesi için Orta Doğu'daki statüko değişmeli, bunun için de Saddam devrilmeliydi. Pentagon ise savunmacı bir yaklaşımla, sadece bu ileri teknoloji ürünü silâhlar ve sibernetik savaş yöntemleriyle savaşların kazanılamayacağını, bu uygulamaların iyice eğitilmiş güçlü bir kara ordusuyla desteklenmesi gerektiğini söylüyordu. Fütüristik savaş yöntemleriyle Irak komuta merkezlerini devre dışı bırakmak fazla zor olmasa gerekti ama esas önemli olan halkın gönlünü kazanarak orada kalıcı olmaktı.

Pentagon görüşlerini kabul ettiremiyordu çünkü güç sivillere geçmiş, patron da Rumsfeld olmuştu. 11 Eylül sendromundan kurtulamamış olan Amerikan halkının nezdinde yeni patronun şahin

⁵ Preemptive Warfare- Önleyici Savaş: Bir saldırı veya işgali önlemek amacıyla, olayın gerçekleşmesini beklemeden stratejik anlamda ön almak için başlatılan savaş.

tavırları destek görüyordu. Bir Rumsfeld projesi olan Irağa saldırı fikrine, kabinede tek karşı çıkan Powell oldu. Powell'e göre uçaklı terör saldırılarını El-Kaide düzenlenmişti, karargâhları da Afganistan'da idi, şu halde öncelikli hedef orası olmalıydı, Irak bekleyebilirdi. Bu öneri dikkate alınmadı. Irak kolay hedefti, savunma mekanizmaları da önceki savaş sırasında zaten perişan edilmişti, üstelik El-Kaide ile irtibatta buldukları ve kitle imha silâhları imal etmekte oldukları yolunda istihbarat bilgileri geliyordu. İlk hedef Afganistan olabilirdi ama hemen ardından Irağa girilmeliydi. Öyle de oldu. Önce Hindikuş dağları bombalarla un ufak edildi, teröristler savaşçılar gibi değil, deliklerine gizlenmiş hamam böcekleri misali öldürüldü, sonra Bağdat çağ ötesi, uzaydan kumandalı silâhlar ve sadece üç beş bölük askerle, haftalar içinde ele geçirildi. Haziran 2003'e gelindiğinde Amerikan yönetimi tüm zamanların en zalim iki rejiminin bertaraf edildiğini açıklayarak zaferini ilan ediyordu.

ABD ordusunda yürürlüğe konulan "değişim" sayesinde bir başarı elde edilmişti ama operasyonun, Irağa vaad edilen özgürlüğü getirdiği çok kuşkuluydu. Üstelik, çok geçmeden, Bağdat'ın, Necef'in, Felluce'nin, huzursuz arka sokaklarıyla birlikte Pentagon'un da üzerine Vietnam sendromunun kalın gölgelerini düşürecek gelişmeler yaşanmaya başlamıştı bile.

BÖLÜM 17

BÜTÇE SAVAŞLARI

Vietnam savaşının travmatik etkileri Amerikan halkı ve ordusunun üzerinde hâlâ sürmektedir. 1975'deki mahcubiyet verici geri çekilme sonrasında Vietnam Sendromu, Pentagon yönetim kademelerine bir virüs gibi yerleşmiş, adeta sistemik bir duruma gelmiş ve şu deyişi üretmiştir: "Vietnam? Bir daha asla!" Pentagon'daki ruh hâlinin böyle olmasına rağmen, ordunun küçülmesi, modernize edilmesi, masrafların kısılması, kısaca toptancı bir anlayışla "Değişim" sürecine sokulması, Bakan Rumsfeld ve onun atadığı, aynı görüşleri paylaşan Genel Kurmay Başkanı R. Myers'in öncelikler listesinin başındaydı. Etkinlik ve fayda/maliyet hesapları konusunda Pentagon'un kendisine bir çeki düzen vermesi gerekliliğini Myers, çok sevdiği şu örnekle anlatıp duruyordu; hesapça NASA, astronotların uzayda yerçekimsiz bir ortamda kullanabilmesi için çok özel bir kalem geliştirmek adına milyarlarca dolarlık Ar-Ge harcaması yapmış ama sonuçta üretilen kalemler neredeyse hiç kullanılmamıştı.

ABD savunma bütçesi, küresel rakiplerin ve müttefiklerin bütçelerinin toplamından bile fazlaydı. Bu harcamaların, Sovyet imparatorluğunun yıkılmasını hızlandırdığı, savunma sektörünü kalkındırdığı ve ülkedeki ekonomik büyümeye katkıda bulunduğu yadsınamazdı ama Federal bütçe açıklarını da tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar arttırdığı göz ardı edilemezdi. Bu nedenle Kongre, artık frene basma zamanının geldiğine hükmetti.

Tek konu yeni satın almardan ibaret değildi. Kamyon, uçak, tank türünden savaş araçlarının iyice eskimiş olmaları nedeniyle bakım masrafları da olağan üstü boyutlarda artıyordu. Savunma Bakanlığı, ömrünü tamamlamış ve çağ dışı kalmak üzere olan teçhizata bakım parası ödemekten yenilerini almaya tahsisat ayıramaz duruma gelmişti. Pentagon bir fasit dairenin içine girmiş, er

veya geç bir sorun yaratacak dinamik bir değişim içindeki dünya şartlarına hazır olma konusunda durağanlaşmıştı.

Yeni programların finanse edilebilmesi için masrafların kısılması gereği üzerinde tüm kesimler uzlaşıyordu. Ama Savunma Bakanlığını bekleyen büyük sorun bunun nasıl ve nereden kesilerek yapılacağıydı. Pentagon bütçelerinde ardı ardına yapılan kısıntılar, modernizasyonun uygulanabilmesinin önünde büyük bir engel olarak durmaktaydı. Rumsfeld göreve geldiğinde, Pentagon koridorlarında, savunma mekanizmasında bir bozukluk olduğu ama arızanın ordudan değil, askerî muhasebe sistemlerinden kaynaklandığı konuşuluyordu.

BÖLÜM 18

TEHDİDİN CİDDİYETİ

Bütçe konusundaki çekişmeler, Irak Savaşı öncesinde Pentagon'un en önde gelen endişe kaynağıydı. Bu olumsuzluğun üzerine Teröre Karşı Savaş seferberliği gelince öncelik sırası değiştirdi.

2001 yılında George W. Bush (oğul) yönetimi göreve geldiğinde, bütçe reformunun anlamı on yıl öncesine göre çok farklıydı. Önceki dönemlerde reform demek, Soğuk Savaş sonrası rehabetin etkisiyle yağ bağlayan göbeklerin eritilmesi amacıyla savunma sektörüne daha az para pompalamak demektir. Şimdi ise reform kavramından, Pentagon'u büzmek değil, savunmaya ayrılan paradan nasıl daha etkin biçimde faydalanılabileceği anlaşılıyor.

Kuvvet komutanları prensip olarak bütçe reformlarına karşı değildi ama iş kendi alanlarından kısıntı yapmaya gelince homurtular hemen başlıyordu. Bu reformlar, bazı programların iptal edilmesi demektir, bu da daha az top, tüfek, tank, daha az personel anlamına geliyordu. Daha ötesi, ordunun bir gücünden esirgenen para, günün değişen şartlarına, siyasi konjonktüre, ahbap çavuş ilişkileri sonucunda değişen rüzgârlara göre, bir başka gücüne aktarılabilir bu da kıskançlıkları körüklüyordu. Tüm bunlara rağmen tepedekilerin kararlı olduğu, Rumsfeld'in göreve gelir gelmez kuvvet komutanlarına gönderdiği bir tamimden anlaşıldı. Buna göre, performans standartlarının belirlenmesi, eylem/maliyet/sonuç analizlerinin yapılması isteniyordu. Anlaşılan, reform programlarının yönünü belirleyecek olan kararlar, savaş meydanlarının verilerine göre değil, toplantı salonu manevralarının sonucuna göre şekillenecekti.

Özellikle Reagan dönemindeki silâhlanma yarışı sırasında, savunmaya harcanan para, sağlık, eğitim, doğal kaynaklar, tarım, enerji, ulaşım ve çevre koruma, sektörlerinin tamamına harcanan paranın %50 üzerine çıkmış, savunma sanayi, ulusal sanayi ortalamasının üç misli üzerinde büyümüşü. Büyük savunma müteahhitlerinin ve onların lobicilerinin arka odalarda çevirdiği dolaplarla alınıp verilen rüşvetler konusu ayyuka çıkmıştı. Ama Sovyetleri silâh yarışında tartışmasız biçimde alaşağı etmek adına her şey mubahtı. Pentagon'un bir tuvalet kapağı için 600 \$, bir pense için 2.000 \$ ödediği, görev masrafları kapsamında kuruma iş yapan müteahhitlerin golf kulübü aidatlarının, çocuklarının kreş masraflarının karşılandığı magazin basınının gündeminden düşmüyordu. C-5A nakliye uçaklarına monte edilen kahve makinelerinin tanesine 7.400 \$ ödenmişti çünkü hava kuvvetlerinin alım şartnamesi bu makinelerin, uçağın düşmesi halinde dahi sağlam ve çalışır vaziyette kalacak şekilde imal edilmelerini şart koşuyordu. Buna benzer yığınla mini skandal basına malzeme oluyordu ama esas parayı götüren büyük şirketlerdi doğal olarak. Dönemin Savunma Bakanı C. Weinberger, yolsuzlukların önlenmesi için her tedbirin alınacağını, ancak ortada böylesine ciddi bir tehdit (Sovyetler) varken, Kongre'nin savunma bütçelerinden tek dolar dahi kısmasının "yapılabilecek en tehlikeli uygulama" olacağını söylüyordu.

Pentagon'a en çok mal satan 100 şirketten, aralarında General Electric gibi ünlülerin de bulunduğu 50 tanesi, bir biçimde yolsuzluğa bulaşmıştı. 1985 yılında, Adalet Bakanlığı Yolsuzlukları İnceleme Komisyonu kararları gereği bunlardan birçoğu ya geçici olarak ihalelerden men edildi, ya da ödenekleri kesildi. Bu arada Pentagon'un bütçelerde yeri bulunmayan tam 4 milyar dolarlık bir örtülü ödeneye sahip olduğu da sıradan bir denetleme esnasında tesadüfen ortaya çıkarıldı. Ama Savunma Bakanlığı için yapılan bu ölçsüz ve anlamsız harcamaların sonunu, Kongre ve Adalet Bakanlığının incelemelerinden ziyade Sovyetlerin çökmesi getirmişti.

BÖLÜM 19

SAVAŞ TANRILARININ ARASINDA YER ALMAK

1975 yılında yapılan Muhamed Ali – Joe Frazier arasındaki 14 raundluk boks maçı sonunda yediği yumrukların etkisiyle iyice sersemleyen ama müsabakadan galip ayrılan Ali'nin durumu, ABD'nin Soğuk Savaş sonrasındaki durumuna benziyordu. Amerika, 3. Dünya Savaşını aratmayan haller yaşamış, iyice hırpalanmış ama Sovyetleri yenmeyi başarmıştı. Buna rağmen, bilinmeliydi ki ABD, yarının savaşlarını bugünün doktrin ve yöntemleriyle kazanamazdı, bir “değişim” şarttı. Bu değişim ABD'nin dünyanın tek süper gücü, dolayısıyla egemeni olma şeklindeki yeni rolünü perçinleyecek mahiyette olmalıydı. Nükleer silâhların karşılıklı olarak %30 azaltılması, kitlesel imha silâhları kapsamındaki biyolojik ve kimyasal silâhları azaltıp, bunların geliştirilmelerine dönük projelerin durdurulması yönünde Sovyetlerle bir mutabakat sağlanmışken ABD, bir dünya hegemonu olma fırsatını tepemezdi. Öte yandan, ordunun teknolojik açıdan güçlendirilirken fiziki olarak (personel sayısı, yabacı üsler, demode mühimmat gibi) küçültülmesine yönelik plânlar yapılmaktaydı. Bu plânlarda “Önleyici Savaş” diye bir kavramdan söz edilmekteydi. Buna göre ABD, dünyadaki bütün yanlışları düzeltecek bir jandarma olma sorumluluğunu üstlenemezdi. Sadece kendisinin ve müttefiklerinin güvenliğini tehdit eden veya uluslararası düzeni ciddi biçimde bozacak gelişmeleri, seçici bir anlayışla saptar ve yine kendi belirleyeceği zaman ve yöntemlerle bunlara müdahale ederdi.

Uluslararası savunma çevreleri ve NATO'dan gelen sinyaller de, iyi huylu olması kaydıyla ABD'nin imparatorluk benzeri bir tutum içerisinde olmasının, küresel güvenlik açısından dünyanın hayrına olacağı fikrinin desteklendiğini gösteriyordu. Dünya, Soğuk Savaşın bitmesiyle değişen dengelerin yarattığı depremin kırdığı fay hattı boyunca dağılmaktaydı. Ana bünyeden kopan yeni devletler birden bire nükleer cephanelik sahibi hâline gelmiş, haydut uluslar ise bu parsadan pay almak için kendi aralarında bir rekabete girişmişlerdi. Bu yeni durumda Ukrayna bile, ABD ve Rusya'dan sonra üçüncü büyük nükleer güç hâline gelmişti. Ukrayna 1990 yılında, bu gücünü devre dışı bırakıp imha etmenin karşılığında ABD'den 2,8 milyar dolar talep etmişti. Bu şantaj yetmezmiş gibi, organize suç şebekeleri ve savaş ağaları, bir zamanlar Sovyetler Birliği olan topraklarda defacto hükümetler oluşturmaya başlamış, eski Sovyet askerî birliklerini özel orduları gibi kullanmaya başlamışlardı. Delik deşik olmuş sınırlardan ne kadar nükleer malzemenin, kimlerin eline geçtiği belli bile değildi. Bu açıdan bakıldığında ABD'nin bir dünya egemeni olma biçimindeki yeni rolü, ülkenin başına gelmiş bir belâ olmaktan ziyade insanlığa sunulmuş bir nimet gibi görünmekteydi.

Böyle bir ortamda Bush (baba) yönetimi Kongrenin, ABD Savunma Politikaları plân taslağı çerçevesinde daha da kapsamlı kısıtlamaları öngören baskılarına karşı çıkıyor, güç kaybının Irak gibi kötü aktörleri cesaretlendireceğini savunuyordu. Tahsisatlar arttırılmalı, asker sayısı 1,6 milyon olmalıydı. Bölgesel doğal kaynakların demokratik olmayan güçler tarafından kontrol edilmesi ABD

açısından ciddi bir tehditti ve bu bakımdan “Önleyici Savaş” prensipleri doğrultusunda eyleme geçme yetkisi yönetimin elinde bulunmalıydı.

Bazı yumuşatmaların metne eklenmesiyle nihai plân taslağında Pentagon’un şöyle bir tutum alması öngörüldü: Bölgesel istikrarın sağlanması için hegemonik baskılar veya BM müdahaleleri yerine öncelikle işbirliği ve ittifaklara dayalı girişimler tercih edilmeliydi. Yani ABD, *primus inter pares* (eşitler arasında birinci) rolünü sürdürecekti, müttefiklerle koalisyonlar kurabilecek, dünyanın hızla değişen şartlarına intibak edebilmek için askerî hazırlıklarına devam edecekti. Kısacası, ABD, Pax Americana’yı korumak adına, barış ruhunu temsilen elinde bir zeytin dalıyla savaş tanrıları arasındaki yerini alacaktı.

Irak / Çöl Fırtınası operasyonu ABD’nin eşitler arasında tartışmasız biçimde birinci olduğunun sınanıp kanıtlandığı bir ortam oldu. Sovyetler tarafından eğitilip donatılan Irak ordusu, kısa sürede perişan edildi. Yüksek manevra yeteneği olan, ileri teknoloji ile desteklenmiş, görece az sayıda askerle neler yapılabileceği kanıtlanmış, savunma sektörü ve Savunma Bakanlığının gönülsüzlüğüne rağmen orduda “Transformation= Değişim”in önü açılmıştı.

BÖLÜM 20

DEĞİŞİM

D. Rumsfeld için 2001 yılı gündeminin ilk maddesi, aşağıdaki öneri ve düşüncelerle şekillenmesi öngörülen “Değişim”i gerçekleştirmektir.

- Soğuk Savaş sürecinde uygulanan ve düşmanın yayılmasını önlemeye (containment) dönük politikaların modası geçmiştir.
- Öncelik anavatanın savunmasıdır, bunu yapacak olan Savunma Bakanlığıdır. Savunma, daha geniş bir kavram olan “Ulusal Strateji”nin unsurlarından sadece biridir.
- Geleceğin Savaşçıları (Army After Next) anlayışı uygulanmalıdır (Büyük birliklerin vurucu gücüne veya fazlasına sahip daha küçük birlik yapısı).
- Vakit geçirilmeden Soğuk Savaş alt yapısı küçültülmeli veya tamamen devre dışı bırakılmalıdır (örneğin, sırf Sovyet zırhlı birliklerinin yok edilmesi amacıyla tasarlanmış Comanche helikopterleri projesi ve benzerleri rafa kaldırılmalıdır).
- Tedarik süreçleri ve formaliteleri yeniden yapılandırılmalı, plânlama, programlama ve bütçelendirme mekanizmaları revize edilmelidir.
- Bilgi alanında üstünlüğe, hız ve yüksek harekât yeteneğine, uyumlu işbirliğine, askerî gücün dünyanın uzak köşelerine hızla yansıtılabilmesi yeteneklerine özel önem verilmelidir.

Savunma Bakanlığı hiyerarşisinin tepesinde, bakanın hemen altında bir bakan yardımcısı bulunur. Bu üst seviye ile biri politikadan, diğeri tedarikten sorumlu iki müsteşarın arasındaki kademedeki, idari sekreteryaya vardır. Bu makam, Pentagon’un yönetiminde kilit önemdedir. Gazete haberleri genellikle yönetimin politika kanadından çıkar ama dananın kuyruğunun koştugu yer işlerin tedarik kanadındadır. Paralar burada kazanılır, el değiştirir. Pentagon sadece muazzam çapta alımların yapıldığı bir yer olmayıp hem yerel, hem uluslararası piyasalara yapılan silâh satışlarında söz sahibi olan bir yetki merkezidir. Bu satışlar, devasa faturalı uçak, tank, gemi, denizaltı gibi araçlarla ilgili olabildiği gibi, gerek barış, gerekse savaş zamanlarında kullanılacak türden, vücut koruyucu zırh donanımlarından

tutun, savaş ve eğitim simülasyon yazılımlarına kadar her şeyi içerir. Savunma Bakanlığı gündemini de en çok bu akçeli işler doldurur. O kadar ki, alım/satım⁶ işlerinin, uygulanan politikaların güdümünde olmadığı aksine politikaların tedarik işlerine göre oluşturulduğu yaygın bir inanıştır. Akıp giden tarihin herhangi bir anında politikacıların, durmadan değişen savaş ve barış rüzgârlarına göre silâhlı kuvvetleri hangi maksatla kullanacağını da, eldeki nükleer ve konvansiyonel silâh envanteri belirler.

11 Eylül saldırılarının hemen öncesinde Rumsfeld Savunma Bakanlığındaki değişim ve modernizasyon girişimlerinin odağına “Tedarik Muamması” ve “Bütçe Revizyonu” kavramlarını oturtmuştu. Teşkilâtın muhasebe yapısının on yıllardan beri iyi işlemediği herkes tarafından bilinmekteydi. 10 Eylül 2001’de Rumsfeld israfa karşı savaş açtı.

Yabancı ülkelere askerî malzeme satışları (FMS:Foreign Military Sales) yaklaşık 10 milyar dolarlık bir hacimle, savunma finansmanının ana kaynaklarından biriydi ama bu satışlar, bıktırıcı bürokratik işlemlere (teklif ve kabul mektupları, ihracat lisansı, son kullanıcı sertifikası vs.) tabiydi. Bürokrasiden yılan yabancı alıcılar, FMS formalitelerinin etrafından dolaşip doğrudan üreticilerle ticaret yapmaya başlamışlardı. Gerçi yabancı devletlerin Bakanlığın onayı olmaksızın sektörden doğrudan alabilecekleri malzeme türü kısıtlıydı ama yine de sahra mutfakları, ağır kamyonlar gibi yüzlerce cins donanım ve yazılım, FMS sistemine bulaşmadan, aracı şirketler vasıtasıyla üreticiden alınabiliyordu. Bakanlık da bu yüzden milyarlarca dolarlık gelir kaybına uğruyordu, bu da israfın bir türüydü. Yine “israfa karşı savaş” kapsamında bir kısmı Ar-Ge aşamasında olan bir kısmı ise üretim aşamasına gelmiş olan birçok proje çöpe atıldı.

11 Eylül saldırıları öncesinde Pentagon böyle işlerle boğuşurken saldırı sonrası işlerin rengi tamamen değişti. Bakanlık Kongreden 40 milyar dolarlık ek ödenek talep etti ve aldı. Afganistan’da operasyonlar başladı ve Şer Eksenî’nin bir başka kalesi olan Irak’a yönelik savaş hazırlıkları devreye girdi.

BÖLÜM 21

EMİR KOMUTA ZİNCİRİ TEHDİT ALTINDA

11 Eylül’de meydana gelen malum saldırılar sonucunda Pentagon’da sadece yaşamlar yitirilmemiş, emir komuta zincirinde kopukluklar yaşanması tehdidi baş göstermişti. Böyle bir ruh hâline, Pearl Harbor olayı sonrasında bile girilmemişti. Her ne kadar Kongre, örgütü onurlandırmamak adına El-Kaide’ye resmen savaş açmadı ise de saldırı sonrası yapılanlar, Soğuk Savaş sırasında olası bir sürpriz nükleer saldırı halinde devlet mekanizmasının işleyişinde aksama meydana gelmemesi için plânlanan tedbirlerle benzeşiyordu. İlk tedbir, Beyaz Saray’ın, Kongre’nin ve Savunma Bakanlığının liderlik kadrosunu yeri açıklanmayan güvenli bir mekâna taşımak oldu. Roosevelt’in de bu kapsamda Washington yönetim merkezlerine yakın yerlerde yer altına “Shangri-la” takma adıyla tanınan tüneller sistemi yaptırdığı hatırlardadır. Pentagon’un alternatif komuta merkezi, başkentten yaklaşık 100 km kuzeyindeki Raven Rock dağının altındadır. Toprağa gömülü monoblok çelik yapı, muazzam yayların üzerine oturtulmuştur ve içerisinde hastane dâhil her türlü olanak bulunur. Beyaz Saray’ın altında da böyle bir sığınak mevcuttur. Bu tesislerin, Afganistan’ın bombalanması sırasında karşı saldırı ihtimaline karşı bir tedbir olarak kullanıldığı biliniyor. CIA tahminlerine göre dünyada muhtelif yönetimlere ait 10 bin civarında yeraltı yönetim merkezi bulunmaktadır. Bağdat sokaklarının altıdakilerle Afgan dağlarındakiler de bu sayıya dâhildir.

⁶ Pentagon terminolojisinde alım/satım işlerine bir bütün olarak “Tedarik” deniliyor.

Denilebilir ki, Pentagon'un 21. yüzyıl savaş öngörülerine ilişkin ilk uygulamaları buna benzer sığınakları yok etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Uzaya konuşlandırılmış keşif uyduları yardımıyla, eş zamanlı görüntü teknolojisi sayesinde insansız hava araçları ve hassas güdümlü beton delen füzeler, uygulamanın ilk örnekleri olarak bu sığınakları vurmıştu.

▣

Bu kitabın amacı, Afganistan ve Irak savaşlarının derin bir analizini yapmak değildir elbette ancak Pentagon'un tarihi, ABD'nin karıştığı savaşların tarihini de kapsar. Bu bakımdan Pentagon'un hikâyesini anlatırken, Soğuk Savaşın bitiminden itibaren Amerikan savunma politikalarının ve başkanlık yetkilerinin nasıl bir evrim geçirdiğine değinmekte yarar var. Daha önce de değinildiği gibi, yapısal değişim inisiyatifi, ABD'nin Soğuk Savaştan sonra, siyasi, ekonomik ve askerî anlamlarda dünyada kalan tek süper güç olduğu algısına dayanır. ABD, tarihi bir misyon yüklenmiştir ve bu misyon, bazı sorumlulukları da beraberinde getirmiştir.

Clinton ve Bush yönetimlerinin stratejik misyon anlayışları arasında bazı farklar vardı. Bunların arasında en belirginini, hangi şartların (ne zaman, nerede, nasıl ve neden) ABD'nin doğrudan müdahalesini gerekli kıldığına ilişkin olanıdır. Örneğin Clinton, soykırımı da içeren Yugoslavya olayları sırasında büyük sayıdaki ABD kara güçlerini savaşa sokmaktan kaçınmış, ittifaklar kurarak BM kararları çerçevesinde bir müdahaleyi tercih etmişti. Oysa Bush, Irak konusunda çok farklı bir duruş sergiledi. Bu farklılığın temel nedenlerinden birinin 11 Eylül şoku olduğu söylenebilir. Bu deneyimi yaşamış hangi başkan olursa olsun, elinde kitle imha silâhları olduğu iddia edilen (doğru veya yanlış) Saddam gibi bir tirana karşı daha kapsamlı bir müdahaleye girerdi. Tartışmalar ise misyonun stratejik derinliği üzerine olurdu; ABD nereye kadar ilerlemeli, ne süreyle kalmayı plânlamalı, amaçları neyi kapsamalı gibi...

Savaş ilânına ilişkin başkanın kişisel yetkilerine gelince; Anayasa'nın bu konuya bakışı muğlâktır. Askerî eylem kararları, Beyaz Saray ile Kongrenin müştereken alması gereken kararlardandır. Ancak Başkanlar buna rağmen, sözü edilen muğlâklıktan yararlanarak, Baş Komutan sıfatlarıyla bu tip kararların, görevlerinin doğasında bulunduğu gerekçesini öne sürerek yetkilerini sonuna kadar kullanmaktan çekinmemişlerdir. Başkanların, geçmişten bu yana "görevin doğası icabı" teorisi doğrultundaki tutumları, herhangi bir yasal işlem konusu da olmamıştır. Başkanlar savaş ilânı yetkilerini adeta paralel bir "Görünmez Anayasa"dan almaktadırlar.

ABD'nin tek egemen güç olduğu yolundaki misyon algısı, Rumsfeld'in reformdan geçmiş küçük/hızlı/teknolojik/kahredici ordu kavramı birleşince, Irak bu teorilerin hayata geçirileceği bir meydan olarak ortaya çıktı.

11 Eylül sonrasının dünyasında, Saddam'ın hâlâ iktidarda olması, Orta Doğu'nun köktendinci ordularla terör virüsünün kolaylıkla üreyebileceği bir alan hâline gelmesi, yozlaşmanın bu bölgelerde kurumsallaşması, çöl kumlarının altındaki hazinenin bu olumsuzlukları sonsuz mâli kaynaklarla desteklemesi, Beyaz Saray'ın şahin takımı için yeterli savaş nedeni (casus belli) idi. Kitle imha silâhları ve demokrasi için herhangi bir yakarışı olmayan Irak halkına bu faziletli rejimin getirilmesi, işin bahanesini oluşturdu. Amerikan halkı, ülkeyi savaşa sürüklemekte olan Başkanını destekliyordu çünkü Başkan bunu, ülkesinin başına gelebilecek olası daha büyük felaketlerden korumak için yapıyordu. ABD adına, şartların gereğini yerine getirebilecek kararlılıkta başka bir güç de yoktu. Eğer plân işler, savaş kısa zamanda, az insan kaybı ve düşük bir maliyetle kazanılabilirse ulusu bayrağın altında

bütünleştirmek mümkün olurdu aksi halde, Kore ve Vietnam savaşları nasıl o devrin yöneticilerinin başını yediyse, şahinlerin de işi zorlaşırđı.

Savaş öncesi, iş dünyasından gelmiş ve “daha azıyla, daha fazlasını” yapmayı şiar edinmiş sivil kesimle askerî kesim arasında tartışmalar yaşandı. Asker, yeni savaş yöntemleriyle hedeflerin ele geçirilebileceğini ama işgal edilen topraklara fiilen ayak basan yeterli sayıda asker postalı (Boots on the ground) olmazsa, bu hedeflerin elde tutulamayacağını savunuyordu. Artık bir kabine üyesi olan eski Genel Kurmay Başkanı Powell’da askerler gibi düşünüyor ve Cheney/Rumsfeld takımına ters düşüyordu. Bu ordu uzun süreli operasyonlara göre yapılanmamıştı, ordudan gücünün ötesinde işler beklenmemeliydi. Diğer yandan Powell, Saddam’ın kitle imha silâhlarına sahip olduğundan ve El-Kaide ile ilişkili bulunduğundan emin değildi ama yine de yönetimin gerekçelerine boyun eğip Beyaz Saray’ın görüşlerini, savaşın hemen öncesinde BM Genel Kurulu’nda dile getirdi. ABD ortada bu şüpheler varken “bekle gör” politikası uygulayamazdı. Artık karar anı gelmişti. Rumsfeld, önceki Çöl Fırtınası operasyonunun başarısını emsal gösterdi ve gerçekleştirilen reformlarla bu işin halledilebileceğine olan inancını şöyle dile getirdi: “Bu işi bana bırakın, tüm sorumluluğu yükleniyorum”. Böylece Savunma Bakanlığı, sürecin başından sonuna kadar tüm aşamalarını kontrolüne almış oluyordu.

▣

Kitabın sonuna yaklaştık. Şimdi Irak, Afganistan ve Afrika’daki çatışmaları bir an için arka plâna atalım ve “Bina”yı konuşalım. Sözü edilen çatışmalar hâlâ sürüyor olsa da, bunlar 21. yüzyılın ilk bölgesel çatışmaları olma yönleriyle Pentagon biyografisinin önemli kilometre taşlarıdır.

Rumsfeld Savunma Bakanlığı görevini 2001’de aldı ve 2006 yılında istifa ederek nöbeti R. Gates’e devretti. Kendisinden, ABD’nin gördüğü en iyi Savunma Bakanı olarak da söz edildi, en kötüsü olarak da. Ama 2004 yılında görevi başındayken, Irak’taki hızlı bir işgalin, hızlı bir geçiş dönemine evrileceğini, sonrasında da fazla sıkıntı yaşanmadan yönetimin yerel demokratik güçlere teslim edileceğini söylemişti. Bunun bir hayâlperestlik olduğu anlaşıldı. Irak’taki savaşçı Sünni direnişi sadece gönüllülerden oluşan Amerikan ordusunu zorlamakla kalmamış, hem ülkenin hem de NATO müttefiklerinin dünyanın başka yerlerinde karşılaşılabilecekleri tehditlere cevap verme yeteneğini zayıflatmıştı.

Yeni Bakan Gates şimdi, askerî reform ve değişim hareketinin temel prensiplerini, günün şartları çerçevesinde yeniden değerlendirmek durumundaydı. Kara birliklerinin sayısını arttırmak için mecburi askerliğe dönüş kaçınılmaz gibi görünüyordu. Gerekli fonlar, Hayalet Uçak (Stealth) benzeri yüksek teknoloji projelerden kısılarak karşılanabilirdi. Her ne ise, “Gelecekçiler” ile “Gelenekçiler” arasındaki askerî doktrin savaşlarının henüz noktalanmamış olduğu kesindi.

Bitmediği kesin olan bir şey de, Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan istikrarsızlıklar ve Rusya’nın yeniden süper güç olma yolundaki hamleleridir. Rusya, NATO’nun kendi egemenlik coğrafyası olduğunu varsaydığı toprakları tehdit eder biçimde yayılmasından ve füze savunma sistemlerinin Polonya ve Çek Cumhuriyetine yerleştirilmesinden rahatsız olmuştu. Bunu, Soğuk Savaş günlerine dönüşün işareti olarak görüyor ve dikleniyordu. Bu diklenmenin arakasında da şöyle bir algı vardı: ABD, Vietnam sendromuna benzer bir Irak sendromuna girmiştir. Çok kan kaybetmiş, savaşma iştahı da kalmamıştır. Avrupa’daki güçlerini de ciddi biçimde azaltmış olması, yaşlı kıtadaki NATO üyesi ülkeleri ABD desteğinden mahrum bırakmaktadır. Bu durumda, yükselen bir güç olan Rusya’nın Avrupa toprakları üzerindeki emellerini gerçekleştirmek için önünde ciddi bir engel kalmamıştır. ABD ordusu, reel

gücünün üzerine çıkan bir zorlama içerisindedir. İran veya Kuzey Kore ile bir çatışma eşiğine gelirse bunu göze alabileceği şüphelidir. Alırsa, bu kez, icabı hâlinde NATO müttefiklerinin yardımına koşamaz.

Rusya'nın algılamaları böyle değişip şekilleniyor olabilir ama ABD'nin başına hangi başkan gelirse gelsin, savunma politikaları ve ideolojileri nasıl olursa olsun bir tek şeyin değişmeyeceği kesindir: ABD var olmayı sürdürdüğü "BİNA", Birleşik Devletlerin savaş plânlarını yapıp uygulamaya, ülkeyi çekip çevirmeye devam edecektir.

SON